

Pandemi Sürecine Tanıklık Eden Gençler Üzerine Nitel Bir Çalışma: Üniversite Gençliği Örneği

A Qualitative Study on Youth Witnessing the Pandemic: University Youth

Gül AKTAŞ

Doç. Dr., Pamukkale Üniversitesi Sosyoloji Bölümü, gaktas@pau.edu.tr
ORCID Numarası|ORCID Numbers: 0000-0001-6424-4256

Öz

2019 yılının sonlarında Çin'in Wuhan kentinde başlayan ve tüm dünyaya yayılarak uzun soluklu ve çok yönlü bir kaosun yaşanmasına neden olan pandemi süreci ülkelerin sağlık başta olmak üzere sosyal, kültürel ve ekonomik yaşamlarını derinden etkilemiştir. Ülkelerin gündemine aldığı tedbirler ve bu kapsamda yapılan kısıtlamalar her yaş grubunu olduğu gibi gençleri de ilgilendirmiştir. Bu çerçevede çalışma, koronavirüsün ortaya çıkmasıyla örgün eğitime yaklaşık iki yıl ara vermek zorunda kalan ve eğitimlerini dijital platformda sürdüren gençlerin mekânsal, sosyal, kültürel, fiziki ve psikolojik açıdan ne tür zorluklarla karşılaştıklarını onların deneyimleri üzerinden anlamak amacıyla inşa edilmiştir. Bu amaç çerçevesinde araştırmanın verileri, Denizli'de Pamukkale Üniversitesi'nin farklı fakülte ve sınıflarında okuyan 100 üniversite öğrencisine pandemi sürecine ilişkin tecrübelerini anlamaya dönük yarı yapılandırılmış görüşme formları uygulanarak elde edilmiştir. Toplumun geleceği ve kalkınmasında kritik öneme sahip olan gençlerin sosyalleşme mecralarından (eğitim, sosyal etkinlikler, arkadaşlık ilişkileri, mesleki tecrübeler vb.) uzaklaşmalarına sebep olan pandemi sürecinin izlerini onların deneyimlerinden yola çıkarak anlamak önem arz etmektedir. Bu çerçevede görüşme yapılan gençlere, pandemi sürecinin beden ve ruhsal sağlıkları üzerine etkisi, karantina sürecinde ev içinde zaman yönetimi ve boş zamanı kullanma biçimleri, uzaktan eğitime ilişkin sorunların perde arkası, aile içi ilişki dinamikleri ile ortak mekânın kullanımına yönelik sorunlar, pandemi süreciyle baş etme yöntemleri ve gelecek beklentilerini anlamaya yönelik sorular yöneltilmiş ve nitel araştırma deseniyle araştırmanın temel sorunsalı analiz edilmeye çalışılmıştır. Araştırmanın bulgularına göre, uzaktan eğitim sürecinin sınıf ortamında etkileşim kurarak yüz yüze yapılan eğitime göre yetersiz kaldığı, bu durumun derslerdeki verimi ve motivasyonu düşürdüğü, mesleki becerilere yabancılaştıkları, sosyalleşme mecralarından uzaklaşmalarının yalnızlık duygusunu pekiştirdiği ve mekânsal alana sıkışmanın kuşaklararası çatışmaları daha görünür kıldığı belirtilmiştir.

Anahtar Kelimler: Genç, Gençlik, Üniversite Gençliği, COVID-19, Pandemi.

Abstract

The pandemic, which started in Wuhan, China at the end of 2019 and caused a long-term and multifaceted chaos by spreading all over the world, deeply affected the social, cultural and economic lives of countries, especially in terms of health. The measures and restrictions put on the agenda of the countries have been of interest to young people as well as to all age groups. In this context, the study was conducted in order to understand the spatial, social, cultural, physical and psychological difficulties faced by young people, who had to take a break from formal education for about two years with the emergence of the coronavirus and continue their education on the digital platform based on their experiences. The data of the research conducted for this purpose were obtained by applying semi-structured interview forms to 100 university students studying in different faculties and classes of Pamukkale University in Denizli to understand their experiences about pandemic. It is significant to understand the traces of the pandemic, which causes young people, who have a critical importance in the development of the society, to move away from their socialization channels (education, social activities, friendships, professional experiences) based on their experiences. In this context, the young people interviewed were asked questions to understand their future expectations, the impact of the pandemic on physical and mental health, time management and leisure styles at home during the quarantine period, behind the scenes of the problems related to distance education, family dynamics, problems related to the use of common space and ways to deal with the pandemic and the main problematic of the research was tried to be analyzed with a qualitative research design. According to the findings of the study, it has been revealed that the distance education process is insufficient compared to the face-to-face education where an interaction is established in the classroom environment, this situation reduces the efficiency and motivation in the lessons, the students become alienated from professional skills, their distance from socializing channels reinforces their feeling of loneliness and being stuck in a space together makes the conflicts between generations more visible.

Keywords: Young, Youth, University Youth, COVID-19, Pandemic.

Giriş

Gençlik, hangi toplum için söz edilirse edilsin, her zaman bir değer olarak kabul görmüştür. Türkiye'de Aile Araştırma Kurumu'nun 1997'de yaptırdığı araştırmaya göre gençlik, toplumların kalkınma ve gelişme potansiyelinin en önemli unsuru olmuştur. Gençlik aynı zamanda hem gencin hem de toplumun beklenti düzeylerinin yüksek olduğu bir dönemdir. Genç kendi geleceği ile ilgili hayallerini, hedeflerini ortaya koyarken, toplum da gençliği, kendi devamının sağlanması bakımından geleceği olarak görür. Aslında bu karşılıklı beklentinin bulunduğu ortak bir nokta vardır. Bu ortak noktanın hem genç hem de toplum için "gelecek" ifade etmesidir. Aile Araştırma Kurumu'nun yaptırdığı araştırma çerçevesinde genç nüfusun nitelikli bir eğitim alması, toplumun norm ve değerlerine uygun beceri ve davranışlarla

donanması, üretken ve verimli bir çalışma içinde olması gelecek bakımından önemli olduğu vurgulanmaktadır. Bu bağlamda gencin sağlıklı bir çevrede yaşaması, kendi istediği ve yatkın olduğu alanlarda özgürce gelişebilmesi, belli konularda inisiyatif alması, katılımcı, kendisiyle ve başkalarıyla barışık olması olumlu bir kişilik kazanması hususunun aile ve devlet adına toplumsal bir sorumluluk olduğu gerçeği göz ardı edilemez.¹

Gençlik sosyolojide, biyolojik bakımdan genç olma durumunu yansıtmaktan ziyade, atfedilmiş bir statü ya da toplumsal düzeyde kurgulanmış bir adlandırma olarak düşünülen bir terimdir. Gençlik terimi üç şekilde kullanılır: Birincisi çok geniş bakış açısıyla, yaşam çevrimindeki, bebekliğin ilk dönemlerinden yetişkinliğin eşiğindeki gençliğe kadar olan evreleri kapsar; ikincisi, “teenager” denilen on-yirmi yaş arasındaki gençlikle ve yetişkinliğe geçişle ilgili kuram ve araştırmaları göstermek üzere, hiç tatmin edici bir terim olmayan ergenliğe karşı tercih edilen bir kavram olarak; üçüncüsü, şimdilerde daha az kullanılan, endüstriyel kent toplumunda yetişmenin getirdiği iddia edilen duygusal ve toplumsal sorunları anlatmak için kullanılır.²

Sadece demografik bir piramit içinde değerlendiremeyeceğimiz gençlik bundan daha öte toplumsal, ekonomik ve sosyo-psikolojik boyutlar içeren bir kavramdır. Bir toplumun ekonomisinin, bilim ve teknolojisinin gelişiminde, kültürün bir sonraki kuşaklara aktarılmasında önemli rol ve sorumlulukları taşıyacak olan gençliğe ve gençliğin sorunlarına duyarlı sosyal politikaların geliştirilmesi bu anlamda önem arz etmektedir. Bu noktadan yaklaştığımızda toplumsal dönüşümlerin, değişimlerin ve kırılmaların etkilerini önemli ölçüde hisseden gençlerin durumunu, tutumunu, yaşadıkları sorunların boyutlarını tanımlamak, anlamak ve çözüm üretmek gelecekte sağlıklı bir gençliğin yetişmesine de zemin hazırlayacaktır.

Toplumda kategorik bir ayrımı ifade eden gençlik, belki de en çok öğrenci statüsüyle karşımıza çıkmakta; bundan dolayı önemini belirginleştirmektedir. Aslında işçi, esnaf, köylü ve öğrenci gibi birçok ögeyi içinde taşıyan gençlik terimi; aynı zamanda kendine özgü sorunlar içermekte, bunlara da aile yapıları, çevre ve eğitim düzeylerinden kaynaklanan yetişme ve yetiştirilme biçim ve tarzları etki etmektedir.³

Bu noktada gençlik üzerine temellenen bu çalışmada salgın sürecinin gençler üzerindeki etkileri niteliksel boyutlarıyla anlaşılmaya çalışılmıştır. Tüm dünya toplumlarını hazırlıksız yakalayan pandemi süreci eğitim sisteminin değişimine, sağlık kuruluşlarının yeni tedbirler almasına, ekonomik kalkınma hedeflerinin biçim değiştirmesine ve siyasal çalkantıların yaşanmasına neden olmuştur. Bu süreçte tüm dünya ülkeleri aldıkları tedbirler kapsamında pandeminin çok yönlü etkilerini ortadan kaldırmanın yollarını aramışlardır.

Dünya Sağlık Örgütü'nün süreci pandemi olarak ilan etmesinden sonra Türkiye'de alınan ilk tedbir okulların belirli bir süre için uzaktan eğitime geçmesi şeklinde olmuştur. COVID-19 diğer tüm bulaşıcı hastalıklardan farklı olarak hızlı yayılması ve ölüm riskinin yüksek olması nedeniyle kalabalık ortamlardan izole olmayı gerekli kılmıştır. Bu nedenle bulaş riskinin toplumsal hareketlilik ile artacağı ve farklı şehirlerde okuyan gençlerin seyahat ederek virüsün yayılması noktasında risk oluşturabileceği düşüncesiyle şehirlerarası hareketlilik kısıtlanmıştır. Toplumun geleceğinin önemli parçası olan genç nüfus, bu dönemde eğitim-öğretim hayatını internet ortamında, sosyal aktivitelerden ve akran gruplarından uzak bir biçimde devam ettirme mecburiyetinde kalırken istihdam alanlarının küresel krizden etkilenmesi nedeniyle işsizlik sorunuyla da yüzleşmek durumunda kalmışlardır.

Dolayısıyla COVID-19 salgını sağlık, ekonomik ve toplumsal anlamda önemli sorunların yaşandığı bir dönem olarak hafızalara yer etmiştir. Bu çerçevede Beck'in 1980 yılında yazdığı “*Risk Toplumu: Başka Bir Modernliğe Doğru*” çalışması akla gelmektedir. Ona göre, risk toplumunun genel karakteristik özelliği “belirsizlik”tir. Beck⁴'in risk toplumu teorisi küresel riskleri içeren üç ana kategoride değerlendirilebilir. Bunlar; *mahalsizleşme*; sebepleri ve sonuçları tek bir coğrafi mahal ya da mekânla sınırlı değildir, prensipte her yerde vardır. *Hesaplanamazlık*; sonuçları prensipte hesaplanamazdır;

¹ Görgün Baran, 2013, 8-9

² Marshall, 1999, 264

³ Tuncay, 2000: 236

⁴ Beck, 2011: 357

belirsizlik ve bilmeme risk unsuru yaratmaktadır. *Telaifi edilemezlik*; modernliğin yarattığı risklerin kontrol edilebilirliği artık bir ütopyadır. Örneğin iklim geri çevrilemez şekilde değişmiştir.

Beck'in risk toplumu kuramından yaklaştığımızda, COVID-19 salgını belirsizliklerin yaşandığı bir dönem olarak değerlendirilebilir. Özellikle salgının en başında hastalığın bulaşma yolları, aşya ne zaman erişileceği, sosyal izolasyon ve sokağa çıkma yasağının ne kadar süreceği, yüz yüze eğitime ne zaman geçileceği gibi belirsizlikler kaygı ve korku yaratırken geri dönüşü olmayan bir süreci de karşımıza çıkarmıştır. Beck⁵ e göre risk toplumunda bireyleri harekete geçiren devinim, “Korkuyorum! ve “endişe ortaklığı” gibi iki temel unsurdur. Bir anlamda salgın, küresel düzeyde yarattığı tahribatlar nedeniyle korku ve belirsizliğin yaşanmasına neden olurken, salgının ne zaman biteceğine dair bilinmezlik Beck'in ifadesi ile “endişe ortaklığı” dediğimiz bir toplumsal sürecin yaşanmasına da neden olmuştur.

Yapmış olduğumuz bu çalışmada, COVID-19 salgınının gençler açısından ne tür endişe ve belirsizlikleri beslediği konusu farklı yönleri ile ele alınmıştır. Çalışmada süreci deneyimleyen gençlerin ev ortamında çevrimiçi derse katılmalarının ortaya çıkardığı problemler, özellikle kalabalık nüfuslu hanelerde ders çalışma ve sınava katılma noktasında yaşanan sorunların neler olduğu, karantina sürecinde zamanı kullanma biçimleri, sağlık konusunda yaşadıkları endişenin boyutları, pandemi süreciyle baş etme stratejileri ve küresel salgının yarattığı tahribatın gelecek beklentilerini ne şekilde etkilediği ile ilgili sorular sorulmuştur. Böylelikle gençlerin deneyimlerinin kendi ifadeleriyle aktarılmasına özen gösterildiği bu çalışmada araştırmaya ilişkin zengin veri tabanına ulaşılmıştır.

Gençlik Kavramının Sosyolojik Bağlamı

Gençlik, farklı disiplinlerin incelediği bir kategori olarak değişik açılardan tanımlanan ve tartışılan bir olgudur. Gençlik üzerine literatürde, herkes tarafından kabul edilen bir gençlik tanımı ve yaş aralığı yoktur. Fakat gençlik olgusunu açıklayan en genel tanım, biyolojik yaklaşım açısından yapılan yaş unsurunu ön plana alan tanımdır.

Bu bağlamda kimi çalışmalar 12-24 yaş grubunu, kimi çalışmalar 12-26 yaş grubunu, kimileri ise 15-24 ya da 15-30 yaş grubunu genç olarak ele almaktadırlar. Birleşmiş Milletler (UN), Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Kurumu (UNESCO) ve Dünya Bankası (WB), 15-24 yaş aralığındaki kişileri “genç” olarak tanımlamaktadır. Avrupa Birliği'nin bazı raporlarında da gençler 15-29 yaş aralığındakiler olarak tanımlanmaktadır.⁶

Gençlik kavramının tanımlanmasında karşımıza çıkan en büyük güçlük, “kültürel izafiyet” kavramıyla ilişkili olmasıdır. Farklı kültürlerin ve farklı toplumsal yapıların gençlik kavramını tanımlamalarındaki çeşitlilik, biyolojik yaklaşım içinde geliştirilen yaklaşımlarda dahi gözlenebilmektedir. Bu bağlamda Türkiye'deki gençler için geçerli olan yaş grubu 12-24 yaş arasını kapsamaktadır. Bu durum, kavramın biyolojik olduğu kadar sosyal bir olgu olmasıyla da açıklanabilir.⁷

Tuncay⁸ a göre gençlik, “12-15 yaş grupları arasındaki ergenlik gelişmesi ve ilk gençlik dönemi olarak devam eden biyolojik olarak genç denilen 15-25 yaş dilimindeki insanlardan oluşmaktadır. Ancak gençliği sadece belli yaşlar arasında kalan bir kitle olarak belirtemeyiz. Gençliği anlamak ve gençlik sorunları ile ilgili çözümler üretmek; bu tanımlamalara yeni referansların dışında bakmamızı gerekli kılmaktadır.”

Burcu⁹ ya göre, “doğumdan ölüme kadar insanın geçirdiği yaşam sürecinin bir dönemi olan ‘gençlik dönemi’ çocukluk ve yetişkinlik arasında bir geçişi ifade eder. ‘Geçiş’ kavramı, değişme, gelişme ve dengesizlikler olarak tanımlanabilir. Geçiş, insan yaşamında görece denge noktası ile farklı olan diğer görece dengeler arasında bir çeşit köprüdür. Daha açık ifadeyle, geçiş dönemi, yaşamın görece dengeli hale gelmiş bir döneminden yine görece dengeye kavuşmuş bir dönemine geçişi kapsayan değişme, gelişme, büyüme, eşitsizlik dönemidir. Kişi bu dönemde, çocukluk dönemine ait sosyal, fiziksel ve

⁵ Beck, 2011: 72

⁶ Gür, Dalmış, Kırmızıdağ, Çelik ve Boz, 2012, 22

⁷ Poyraz, Zorlu, Şahin ve Arkan, 2003, 4

⁸ Tuncay, 2000, 235-236

⁹ Burcu, 1997: 6-7

cinsel yetersizliğinden, yetişkinlik dönemine ait sosyal, fiziksel ve cinsel olgunluğa erme sürecini yaşamaktadır. Böylece gençlik, cinsel, fiziksel ve sosyal açıdan dengesizlik, büyüme ve değişme dönemi olarak tanımlanabilir. İnsanın yaşamı boyunca gelişmesiyle ilgili olarak yapılan son çalışmalarda, geçiş kavramı özel geçiş tipleri içinde ele alınmış ve gençlik dönemi içsel, dışsal ve normatif ya da kültürel geçiş tipleri ile açıklanmaya çalışılmıştır. Gençlik döneminin başlamasında, içsel biyolojik ve psikolojik değişimler, dışsal sosyal yaşantılar, tecrübeler ve düzenlemeler ile (sosyal değişimler), normatif-kültürel değişimler önemlidir. İçsel değişimler ya da biyolojik-psikolojik değişimler olarak fizyolojik, duygusal, zihinsel düzensizlikler, psikolojik olgunlaşma, bilme-kavramadaki gelişmeler gösterilebilir. Dışsal değişimler olarak, bir yüksekokuldan mezun olma, evlenme, işe başlama gibi sosyal statü ve rollerle ilgili sosyal yaşamdaki değişimler ve normatif ya da kültürel değişimler olarak ise, evlilik, anne-baba olma, ehliyet alma gibi kültür içinde sosyal geçişlerce düzenlenmiş, toplumun kültürünce onaylanmış olan ve belirli yaşlarda meydana gelmesi beklenen değişimler kabul edilebilir. Bu değişimlerin temelinde yer aldığı gençlik döneminde genç, çocukluktan yetişkinliğe geçiş sürecini yaşayan henüz yetişkin olamamış kişi olarak tanımlanır.”

Gençliğe ilişkin olarak yapılan bütün tanımlamaları özellikleri itibariyle üç kategoride toplamak mümkündür.

Kronolojik tanımlar: Bu tanımlamalarda gençlik bir yaş kategorisi olarak değerlendirilmekte ve gençler istatistiksel bir veri olarak kabul edilmektedir. Burada gençlik dönemine ilişkin farklı yaş dönemi tanımlamaları söz konusudur.

Psikolojik tanımlamalar: Bu tanımlamalarda gençlik dönemi geçiş dönemi olarak düşünülmektedir. Yeni yetme ve delikanlılık kavramları esasında oluşan bu tanımlamalarda bireylerin tez canlılıklarına ve çocukluktan yetişkinliğe geçiş sürecinde varlığını ortaya koyma gayreti içindeki davranışlarına göndermede bulunmaktadır. Bu döneme ilişkin olarak kafa tutmak, sabırsızlık ve her türlü otoriteye karşı çıkmak gençliğin karakteristiği olmuştur.

Sosyolojik tanımlar: Bu tanımlamalarda gençlerin sosyal yapı içindeki fonksiyonları toplumsal değişme sürecinde etkileri değerlendirilmektedir. Bu kategorideki tanımlamada gençler toplumsallaşma süreci içinde var olan, politik toplumsallaşma süreci içinde politik kimliklerini kazanan toplumu etkileme gücüne sahip ve aynı zamanda toplumdan etkilenen aktörlerdir.¹⁰

Gençlik, kendine özgü yaşam tarzı, düşünme yapısı, dili kullanma ve iletişim kurma biçimi ile farklı bir dönemdir. Söz konusu fizyolojik değişiklikler ve buna bağlı olarak gelişen toplumsal değerlendirmeler gencin asi davranışlar, ani değişik hareketler ve kararsızlıklar göstermesine yol açmaktadır. Fakat gencin aynı zamanda idealist, coşkulu, yaratıcı, bağımsız davranma isteği, adaletsizliğe, eşitsizliğe ve haksızlığa tahammül edememe gibi ahlaki değerlere sahip olması, üretici, sağlıklı ve uyumlu birey olma özelliklerini de taşıdığı anlamına gelmektedir. Bu bağlamda genç toplumsal sorunlardan bağımsız bir dünyada yaşamamaktadır. Özellikle içinde bulunduğu toplumun sosyo-politik ve sosyo-ekonomik sorunları gencin eğitimi, harçlığı, eğlencesi, sportif faaliyetleri gibi birçok alana yansımakta, genç kendini doğrudan sorunlar içinde bulabilmektedir. Bir de bunlara fizyolojik ve psikolojik değişimler eklenince gençlik döneminin değil ama gencin sorunları ile karşılaşmak kaçınılmaz olmaktadır.¹¹

Gençliğin yaşlılık karşıtı bir süreç olarak biyolojik ve sosyal olgu olduğu gerçeği ile beraber ‘gençlik’ şeklinde kullanılması moderniteyle birlikte oluşan bir sosyal kategori kurgusudur denilebilir. Nasıl ki çocuk kategorisi yakın tarihli bir icatsa gençlik de öyledir. Elbette biyolojik dönem olarak gençlik üzerine geçmiş çağlardan beri tanımlar yapılagelmektedir, ancak bu tanımların yanı sıra moderniteyle beraber gençliğe ulusun geleceği olma misyonu yükleyen tanımlar da görülmektedir. Bu tanımlarla beraber gençlik, biyolojik bir özellik olmaktan çıkıp toplumsal suni bir kategori olarak tanımlanır olmuştur. Berger’e göre, toplumsal bir kategori olan gençlik kavrayışı buharlı makine ile aynı dönemde icat edilmiştir. Neredeyse modern topluma kadar gençlik kategorisinin olmaması, çocukluğun ise yetişkinliğe hazırlık olarak algılandığı görülmektedir. Modernite öncesi henüz yetişkin olmayan bireyler hem topluma ait olmayan hem de ait olma sınamaları için eğitilen, ölümün var olduğunun altını çizen oyunlar oynayan geniş bir yaş grubuna dağılmaktaydı. Sanayi devrimi ve ulus-devlet anlayışıyla birlikte

¹⁰ Beşirli, 2013, 26

¹¹ Görgün Baran, 2013, 11

çocukluk kategorisinin yanında beliren gençlik kategorisinin tanımlanma ihtiyacının bazı sebepleri vardı. Değişen toplumsal yapı içerisinde gençlerin görevinin ne olacağı temel sorunsaldı. Toplumsal kurumlarla ve devlet mekanizmalarıyla gençlik arasındaki uyumun nasıl sağlanacağı ve toplumsal hedeflere ulaşmak adına gençlerin davranışlarının nasıl biçimleneceği önemli konulardı. Başka bir ifadeyle modern ulus devlette gençlik, toplumun ekonomik gelişimi için kullanılacak bir hammadde niteliğindedi. Dolayısıyla yetişkinlik öncesi kategoriler modern toplumlarla beraber iyice somutlaşmıştır denilebilir.¹²

Bu bağlamda Batılı gençlik tarihi araştırmacıları, çocukluk ile yetişkinlik arasında bir “geçiş” dönemi olan gençliğin, modernitenin, kentleşmenin ve endüstri toplumunun bir ürünü olduğunu belirtmişlerdir. Örneğin Philippe Aries, çocukluk tarihi üzerine yapmış olduğu araştırmalarda bugün bildiğimiz anlamda sosyal bir kategori olarak çocukluğun Orta Çağ’da Avrupa toplumlarında görülmediğini ve o dönemde çocukların daha çok “yetişkinlerin minyatürü” olarak algılandıklarını ileri sürer. Elbette çocukluğun bir sosyal kategori olarak var olmadığı bir ortamda, çocukluk ile yetişkinlik arasındaki döneme işaret eden “gençlik” de var olamaz. Gençlik tarihi üzerine yapılan çalışmalar geleneksel toplumlarda, çocukluktan yetişkinliğe geçişin (yani gençliğin) bugün olduğu gibi uzun bir süreye yayılmadığına fakat bu geçişin belirli geçiş ritüellerine dayandığını ve bugüne göre çok daha kısa bir süre içinde gerçekleştiğine işaret ediyor. Bütün bunlar açıkça gösteriyor ki gençliğin belirgin bir sosyal kategori olarak ortaya çıkması modern sanayi toplumunun ortaya çıkmasına dayanıyor.¹³

Sosyolojik bağlamda endüstriyel toplumlarda gençlik bir alt kültür olarak kabul edilmiştir. Kendine özgü düşünce, yaşama biçimi, kendine ait bir dil ve konuşma tarzı, kendi dışından geleni sürekli eleştirme ve kabul etmeme gibi temel özellikler bu alt kültürün elemanlarından bazılarıdır.¹⁴

Gençlik her ne kadar bir alt kültür olarak değerlendirilse de genç kimliği toplumun sosyal, ekonomik ve kültürel yapısı içerisinde oluşur. Bu çerçevede Türkiye’nin sosyo-kültürel yapısına ve değişimlere göre gençliğin kimliğinin de biçimlendiği görülmektedir.¹⁵

Özellikle endüstrileşme ve kentleşme, aile yaşamında meydana gelen değişimler, eğitim ve mesleki alanda ortaya çıkan gelişmeler, yoksulluk ve işsizlik, medyanın etkisi ile üçüncü zamanın değerlendirilme biçimi sosyal bir kategori olan gençliğe ilişkin söylemlerin de çeşitlilik göstermesine sebep olmuştur. Bu nedenle kendine ait tüm özellikleri ile gençlik konusuna olan sosyolojik ilgi son yıllarda artmıştır.

20. yüzyılın başlarında gençlik döneminin sosyal bir olgu olarak ele alındığı çalışmalar söz konusudur. Bu çalışmalarda, gençliğin açıklanmasında biyolojik faktörler göz ardı edilmeden, sosyal faktörlerin etkisi üzerinde durulmuştur. Örneğin 1934 yılında, Amerikan Sosyoloji Derneği’nin gerçekleştirdiği ve psikolog, sosyolog, antropolog, eğitimci ve psikiyatrist gibi birçok bilim insanının yer aldığı bir Gençlik Araştırma Komitesi oluşturulmuş ve bu araştırma komitesince sosyo-kültürel açıdan gencin davranışı üzerinde yoğunlaşan bir araştırma taslağı hazırlanmıştır. Belirtilen bu çalışma, gençlik konusunun sosyolojik boyutta bilimsel olarak ilk kez ele alındığının bir göstergesi olduğu söylenebilir. Bu dönemden sonra hızlanan gençlik çalışmaları çeşitli yaklaşımların ışığı altında geliştirilmiştir.¹⁶

Araştırmanın Yöntemi

COVID-19 olarak adlandırılan küresel salgının ortaya çıkması ile birlikte Dünya Sağlık Örgütü’nün süreci pandemi olarak ilan etmesi tüm dünyada tedbirlerin alınmasını gerekli kılmıştır. Bu kapsamda diğer ülkelerde olduğu gibi Türkiye’de alınan tedbirlerden ilki eğitimin uzaktan erişimle yapılmasıdır. Uzmanların kapalı ve kalabalık ortamlarda hastalığın yayılım oranının yüksek olacağı yönündeki söylemleri yüz yüze eğitimin risk oluşturabileceği gerçeğini ortaya koyarken bu tür ortamlarda sosyal mesafenin sağlanamayacağı da dile getirilmiştir. Farklı eğitim kademelerinde öğrenim gören çocuk ve

¹² Akt. Gülsoy ve Kahya, 2021, 175-176

¹³ Lüküslü, 2015, 19

¹⁴ Yazıcı, 2003, 9-10

¹⁵ Bayhan, 2015, 363

¹⁶ Burcu, 1998, 108-109

gençler ile eğitimciler için süreç ilk başlarda zorlayıcı olsa da zamanla uzaktan eğitim belirli bir sistematığe oturmuştur.

Bu kapsamda çalışma, üniversite gençliğinin uzaktan eğitime geçiş süreci ve bu sürecin yönetilmesinde karşılaşılan güçlüklerin neler olduğunu gençlerin söylemleri üzerinden analiz etmek üzere kurgulanmıştır. Araştırmada pandemi tedbirleri çerçevesinde alınan önlemlerin gençlerin sosyal yaşamlarına, eğitim hayatlarına, aile içi ilişkilere yansımaları ve bu süreçte baş etme yöntemleri onların deneyimleri üzerinden nitel araştırma deseni kullanılarak anlaşılmaya çalışılmıştır. Gençlerin deneyimleri araştırma kapsamında belirli temalar altında analiz edilmiştir. Bu temalar; pandemi sürecinin gençlerin bedensel ve duygusal sağlıkları üzerine etkileri, gençlerin boş zamanlarını değerlendirme biçimleri ve zaman yönetimi, pandemi sürecinin gençlerin eğitim yaşamları üzerinde oynadığı rol, özellikle karantina döneminde ev içi alanla sarmalanan gençlerin aile içi ilişki dinamikleri ve ortak mekânın kullanımına yönelik sorunlar, pandemi süreciyle baş etme yöntemleri ve pandeminin gelecek beklentileri üzerindeki etkileridir.

Araştırmanın Katılımcı Grubu

Araştırmanın katılımcı grubunu Denizli’de Pamukkale Üniversitesi’nin farklı fakülte ve sınıflarında okuyan üniversite öğrencileri oluşturmuştur. Çalışma gönüllülük esasına dayandığı için araştırmaya katılım öğrencilerin isteğine bağlı olarak gerçekleştirilmiş ve görüşme soruları mail ortamında öğrencilere gönderilmiştir. Araştırma pandemi koşulları nedeniyle mail ortamında yapıldığı için soruların anlaşılabilirliğini tespit etmek amacıyla öncelikli olarak pilot araştırma yapılmıştır. Çalışmanın kapsamlı bilgi vermesi amaçlandığından üniversiteye dijital eğitimle başlayan birinci sınıflar, örgün eğitimle tanışmış olan ara sınıflar ve dijital eğitimle mezun olacak öğrenciler araştırmaya dahil edilmiştir. Böylelikle üniversitenin örgün eğitimiyle henüz tanışmamış öğrenciler ile örgün eğitimi deneyimlemiş öğrencilerin görüşleri arasındaki farklar da bu araştırmada anlaşılmaya çalışılmıştır.

Araştırmanın Veri Toplama Süreci

Araştırmanın amacına uygun olarak gençlerin pandemi sürecinde eğitim, sağlık, aile içi ilişki dinamikleri ve mekânsal sorunlar, zaman yönetimi, süreç ile baş etme yöntemleri ile gelecek beklentileri gibi belli başlıklar altında sorular yöneltilmiştir. Araştırmanın verileri, Kasım 2020- Mayıs 2021 arasında gerçekleşen yedi aylık bir zaman dilimi sürecinde toplanmıştır. Pandemi nedeniyle eğitimlerine uzaktan devam eden gençlerle yaptığımız görüşmeler mail üzerinden yarı yapılandırılmış görüşme formları gönderilerek gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda gençlerin pandemi sürecine ilişkin deneyimlerini kendi ifadeleriyle aktarmalarına imkân veren derinlemesine görüşme tekniği kullanılmıştır.

Araştırmanın Veri Analiz Süreci

Nitel verilerin analizi üç tür veri kodlama ekseninde gerçekleştirilmiştir. Strauuss’a göre araştırmacı, nitel araştırmada üç tip kodlama kullanır. Bu aşamada her seferinde başka bir kodlama kullanarak, verileri üç ayrı zamanda gözden geçirmektedir. İlk olarak açık kodlamada araştırmacı temaları belirler ve veri yığınına kategorilere ayırır. Saha notlarını, verileri okur, kritik terimler, kilit olaylar ve temalar arar ve bunları not eder. Eksen kodlamada verilerin üzerinden “ikinci geçiş” yapar. Seçici kodlamada ise bütün veriler ve önceki kodlar taranır. Bu aşama kavramsal kodlama kategorilerini destekleyecek olan verilerin belirlendiği son aşamadır.¹⁷

Bu araştırmada açık kodlamada öncelikli olarak araştırma sorularına verilen cevaplar ekseninde ana temalar belirlenmiştir. Bu çerçevede araştırma kapsamında görüşme kayıtlarına ilişkin notlar okunmuş ve öne çıkan temalar tespit edilmiştir. Neuman¹⁸’a göre, araştırmacı, sonraki analizde yeni temalar yaratmaya ve bu başlangıç kodlarını değiştirmeye açıktır. Eksen kodlama verilerin üzerinden “ikinci geçiş”tir. Bu aşamada eksen kodlama yapabilmek için açık kodlamadaki temalar gözden geçirilmiş ve yeniden düzenlenmiştir. Nitel analizin son aşaması olan seçici kodlamada ise daha önceki kodlama

¹⁷ Akt. Neuman, 2017, 664-669

¹⁸ Neuman, 2017, 664

aşamasındaki belirlenmiş olan temalar yeniden düzenlenmiş ve ana temalar bu bölümde daha fazla ayrıntılandırılmıştır. Doğrudan alıntılar ana temaların altında analiz edilmiştir.

Araştırmanın veri analiz sürecinde Burcu vd. (2015: 70)'nin yapmış olduğu çalışmada kullandıkları analiz yöntemi referans alınmıştır. Burcu vd.'lerine göre, anlatı analizinde araştırmacının merak ettiği ya da anlamaya çalıştığı konulara katılımcıların kendi gerçekliklerini diğerlerine sundukları hikâyeleriyle ulaşması çalışma için zengin veri kaynağı oluşturur. Bu çerçevede gençlik teması üzerine kurulu bu çalışmada katılımcıların kendi deneyimlerini aktardığı ifadelerle sıklıkla yer verilmiştir.

Araştırma kapsamında elde edilen bulgular, araştırmanın üç aşamalı (açık, eksen ve seçici) analizi ile çözümlenerek veriler arasında anlamlı bir bütünü olup olmadığı test edilmiş ve böylelikle çalışmanın geçerliliği sınanmıştır. Ayrıca örneklemin genellemeye olanak verecek şekilde çeşitlendirilmesi de araştırmaya ilişkin bulguların geçerliliğini sağlamaya yardımcı olmuştur. Doğrudan alıntılarla zenginleştirilen betimlemeler, araştırmacının daha sonra yapacağı yorumlara temel oluşturmaktadır. Bu çalışmada, doğrudan alıntılara sıkça yer vererek okuyucuya yorum katılmamış halini okuma fırsatı vermesi araştırmanın iç güvenilirliğini de sağlamıştır. Böylelikle okuyucu hem doğrudan alıntılar üzerinde yorum yapabilecek hem de araştırmacının ulaştığı sonuçları değerlendirme fırsatı bulabilecektir.¹⁹

Bulgular

Gençlerin Demografik Özellikleri

Araştırmaya Pamukkale Üniversitesi'nin farklı fakülte ve sınıflarında okuyan 100 üniversite öğrencisi katılmıştır. Üniversiteye uzaktan eğitimle başlayanlar ile pandemiden önce yüz yüze eğitime katılan ve pandemi döneminde mezun olacak üniversite öğrencilerinin süreci değerlendirmeleri noktasında bir farklılığın olup olmadığı bu araştırmada anlaşılmaya çalışılmıştır. Denizli'de ikamet eden üniversite öğrencilerinin yanı sıra uzaktan eğitim nedeniyle şehir dışında ikamet eden gençler araştırmaya katılmışlardır. Farklı sosyo-ekonomik ve kültürel sınıfla ilgili farklı sosyo- mekânsal (kır-kent) alanlardan gelen gençler açısından baktığımızda araştırmanın katılımcı yelpazesi oldukça geniştir. Araştırmaya katılan gençler 18-25 yaş aralığındadır.

Pandemi Sürecinin Gençlerin Beden ve Duygusal Sağlıkları Üzerinde Oynadığı Rol

Pandemi süreci yaş aralığı fark etmeksizin bireylerin yaşamlarını çok yönlü olarak etkilemiştir. Salgından korunabilmek için zorunlu karantina süreci ile baş başa kalan gençler, çocuklar ve eğitimciler yeni bir öğrenme ve öğretme süreci ile karşı karşıya kalmışlardır. Sosyal izolasyon süreci ile kamusal alanlardan uzak kalan gençler pandeminin yarattığı etkileri toplumun diğer kesimleri gibi hem bedensel hem de duygusal açıdan deneyimlemişlerdir. Bu konuda katılımcılar şunları aktarmıştır:

“Pandemide yakınlığı kaybettim ve bu hastalığın ne kadar gerçek olduğunu o gün anladım. Tabii bu duygu beni çok sarstı. Sadece fiziki değil ruhsal sağlığımız da bozuldu. Bana göre toplumsal olarak bu travmayı kolay kolay atlatamayacağız. Özellikle yakın çevresinde COVID olan ya da COVID'den ölen varsa bu daha travmatik bence. Bugünleri nasıl atlattığımızı bilmiyorum.” (S.Ç., üçüncü sınıf, erkek öğrenci)

“Pandemi döneminin en başlarında çok mutsuz ve umutsuzdum. Hiç bitmeyecek bir hastalık gibi geliyordu. Etrafımdaki insanlarda ‘artık böyle yaşamaya alışmalıyız, bundan sonra böyle devam edecek’ dediklerinde ben iyice karamsarlığa düşüyordum. Geceleri uyku kaçırıyordu. Sağlığım ile ilgili endişelerim oluştu. Mesela boğazım ağrıyor gibi hissediyordum. Başım ağrıdığı anda eyvah virüs mü kaptım diyordum. Belirtileri televizyonda duydukça sanki o belirtileri ben de taşıyorum gibi bir hisse kapılıyordum.” (M.A., dördüncü sınıf, kız öğrenci)

“Hastalıkla ilgili endişem çoktu ve korkuyordum. Ben hastalığı atlatabilecek durumda olsam da bulaştırdığım kişi (bu ailem olabilirdi) ya atlatmasa diye çok korkuyordum.” (A.K., birinci sınıf, kız öğrenci)

¹⁹ Yıldırım ve Şimşek, 2011: 262

“Her duyguyu yaşadım bu süreçte. En kötüsü de pandeminin YKS dönemine denk gelmesi. Hastalık bulaşır korkusuyla sınava stres, endişe, umutsuzluk duygularıyla girdim. Akabinde pandemideki kısıtlamalar ve vakaların azalmayışı dolayısıyla bunalım yaşadım. Psikolojim bozuldu (F.T., birinci sınıf, erkek öğrenci).

“Kendimi bir savaşın ortasında yalnız başıma mücadele ediyor gibi hissettim.” (M.G., birinci sınıf, erkek öğrenci)

“Yalnızlık, umutsuzluk ve endişe vardı. Işığı hiç göremeyeceğim bir korku tüneline gibi hissettim (B.D., ikinci sınıf, erkek öğrenci)

“Dışarıdan gelince elimi aşırı derecede yıkıyorum. En çok korktuğum şey temizlik takıntımı yenememek ve bunun hayatımı mahvetmesi, Üniversiteler açılınca bu temizlik alışkanlığımın devam ederse çok zorlanacağım. Bu beni endişelendiriyor. Virüsten dolayı hasta olurum endişesi daha farklı bir hastalığa dönüştü. Dışarıdan eve geldiğimde her yere corona bulaştı ve her yerde corona var endişesi psikolojimi bozdu.” (B.U., birinci sınıf, kız öğrenci)

Twenge'ye göre, gençlik giderek daha endişeli ve gergin hale gelmekte ve önceki nesillere kıyasla sosyal ilişkiler daha da zayıflamaktadır. Zaman aralıklı yapılan çalışmalarda 1950'lerden bu yana genç bireylerin daha fazla özsaygıya sahip olmasının yanı sıra toplumsal onaylanma ihtiyaçlarının giderek azaldığı gözlenmiştir. Bireyin kendine verdiği değer ve ayırdığı zamanın artmasına karşın günümüzde yalnızlığın, yabancılaşmanın ve dışlanmanın daha çok hissedilmesi, yaşamın daha stresli hale gelmesi ve depresyondaki birey sayısının artışı söz konusudur.²⁰

Bu çerçeveden yaklaştığımızda gençlerin yaşadıkları sorunlar nedeniyle endişeli ve gergin olmalarına bir de sağlık, toplumsal ve ekonomik açıdan krizlerin eklenmesi gençlerin var olan sorunlarını daha kaotik hale getirmiştir. Gençlerin pandemide sosyal izolasyon nedeniyle evde kalmaları, yakın sosyal ilişkilerden destek alamaması ve toplumsal bağlamda görünürlüklerinin azalması yalnızlaşmalarına ve yeni sürece yabancılaşmalarına neden olmuştur. Araştırma kapsamında gençler sürecin sancılarını arkadaşlarıyla kurdukları ilişkilerle bir nebze de olsa azaltmaya çalıştıklarını ifade etmişlerdir. Gülsoy ve Kahya²¹ ya göre, arkadaşlar birbirlerinin ruh sağlığını korumaya hizmet ederler. Bireyin psikolojik sıkıntısında ilk destek kaynağı arkadaşlarıdır. Arkadaşlık ilişkisi bir ihtiyaç ilişkisidir ve bireyin mutluluğu ile doğrudan ilgilidir. Arkadaşlıklar bazen güçlüklerle mücadele etmek adına birleştirilen güçleri ifade etmektedir. Ötekiyle mücadele etmek gereken herhangi bir konuda arkadaş desteğinin avantaj sağlayacağı aşikardır. Gençler bu anlamda salgın sürecinde yaşadıkları duygusal sorunları arkadaşları ile kurdukları iletişimle azaltmaya çalıştıklarını şu sözlerle ifade etmişlerdir:

“Hastalık bulaşır diye korktuğum için fazla dışarıya çıkmadım ve kendimi çok yalnız ve mutsuz hissettim. İster istemez bu durum bunalıma soktu beni. Normalleşme dönemlerinde arkadaşlarımla mesafemizi koruyarak görüştüğümde bir nebze de olsa kendimi iyi hissettim.” (B.C., birinci sınıf, erkek öğrenci)

“Bu dönemde bana en iyi gelen şey arkadaşlarımla telefonda görüntülü de olsa konuşabilmektir.” (C.S., ikinci sınıf, kız öğrenci)

Pandemi döneminde gençler, yeme ve uyku bozuklukları gibi sorunlar yaşadıklarını şu ifadelerle aktarmışlardır:

“Pandeminin ilk başlarında kötü bir yeme alışkanlığım oldu. Hem sınavların hem de hastalığın stresi yüzünden abur cubur çok tüketiyordum. Bu da kilo almama sebep oldu. Şimdi o kiloları vermeye uğraşıyorum.” (D.U., üçüncü sınıf, kız öğrenci)

“İştahım azaldı ve uyku düzenim bozuldu. Bunun sebebi de endişe ve huzursuzluk olarak değerlendiriyorum ben.” (A.B., ikinci sınıf, kız öğrenci)

“Çok yemek yedim, kilo problemim de vardı zaten. Spor yapmaya da üşendim. O yüzden kendimi hantal ve bitkin hissediyorum.” (B.U., ikinci sınıf, erkek öğrenci)

Ankara Üniversitesi Dil Tarih-Coğrafya Fakültesi ile TED Üniversitesi öğretim üyelerinin oluşturduğu bir ekip ile gerçekleştirilen 2020 TÜBİTAK projesi kapsamında yürütülen ve yürütücülüğünü Çabuk

²⁰ Akt. Alptekin, 2012, 84

²¹ Gülsoy ve Kahya, 2021: 187

Kaya'nın üstlendiği “*Gençlerin COVID-19 Salgını ile Baş Etme Stratejilerinin Farklı Dinamikleri*” başlıklı araştırma 1129 katılımcı üzerinde gerçekleştirilmiş olup küresel krizin gençler üzerindeki yansımalarına bakılmıştır. Söz konusu çalışmada, gençlerin en önemli vurgularından biri pandemi sürecinin yarattığı psiko-sosyal boyuttur. Bu çalışma kapsamında gençler esaret altında kaldıklarını, özgürlüklerinin kısıtlandığını, kendilerini geleceğe ilişkin bir belirsizliğin içinde bulduklarını, korku, kaygı ve depresyon gibi farklı duygu durumları ile baş etmek zorunda kaldıklarını aktarmışlardır.²²

2020 Nisan-Mayıs aylarında *Gençler İçin İnsana Yakışır İşler Küresel İnsiyatifi* ortaklarının yaptığı “*Gençlik ve COVID-19: İşler, Eğitim, Haklar ve Ruhsal Sağlık Üzerinde Etkileri*” başlıklı araştırmanın bulgularına göre ise, pandemi sürecinde öğrenim ve çalışmanın ağır biçimde aksaması ve bunun da sağlık kriziyle birlikte gelmesi, gençlerin ruhsal sağlığının kötüye gitmesine yol açmıştır. Yine çalışmanın bulgularına göre, gençlerin %17’si muhtemelen kaygı ve depresyondan etkileniyor. Ruhsal sağlığının en kötü olduğu grup ise 18 ila 24 yaşlarındaki genç kadınlar ve erkekler. Öğrenimleri veya işleri aksayan veya tamamen duran gençlerin, kaygı veya depresyondan etkilenme olasılığı istihdamları veya öğrenimleri devam edenlerden iki kat yüksek çıkmıştır. Bu bulgu, ruh sağlığı, öğrenim başarısı ve işgücü piyasasına entegrasyon arasındaki bağlantıyı gözler önüne sermektedir.²³

Görüldüğü üzere yapmış olduğumuz küçük ölçekli bu araştırma, daha kapsamlı katılımcı grubunu oluşturan yukarıdaki çalışma bulgularıyla benzer sonuçları karşımıza çıkarmıştır. Bu çerçevede gençlerin pandemi sürecine ilişkin tanımlamaları özellikle psikolojik boyutta korku, kaygı ve endişeyi içermektedir. Bununla birlikte virüse yakalanma, hastalığı yakınlarına bulaştırma ve onların hayatlarını kaybetmeleri gençlerde endişe yaratırken hastalığın bırakacağı etkilerin ileride farklı hastalıklara davetiye çıkaracağı yönündeki endişeler de çalışmada dile getirilmiştir. Bu konuda katılımcılardan B.G. şunları aktarmıştır:

“Hasta olmaktan korkmamın en büyük sebebi ilerde bağışıklık sistemimi zayıflatması ve başka hastalıklara davetiye çıkarması. Ciğerde ve beyinde hasar bırakıyor diyorlar. Bu durum beni çok korkutuyor ve psikolojimi bozuyor.” (M.K., üçüncü sınıf, erkek öğrenci)

İnce ve Yılmaz²⁴, yapmış oldukları çalışmada salgının, bireyler üzerindeki fizyolojik ve psikolojik etkilerinin kişiden kişiye değiştiğini belirtmekle birlikte her durumda bireye doğrudan bir etkisinin olduğunu altını çizmişlerdir. Onlara göre bu tür etkiler bireyler arasındaki ilişkileri ve toplumsal etkileşimleri de değişime uğratmaktadır.

Çalışma kapsamında pandemi sürecinin fiziki ve ruhsal anlamda olumsuz etkilerini ifade eden gençlerin yanı sıra sürece olumlu anlamlar yükleyen katılımcılara da rastlanmıştır. Onlar bu konudaki görüşlerini şu şekilde aktarmışlardır:

“Bence pandemi bedenimize belki değil ama ruhumuza iyi geldi. Herkes evinde kendi halinde yaşıyor. Birbirine yarışıp çatışmaktan ve diğerini üzmemekten keyif alan insanlardan uzaklaşarak sakin bir dönem geçirdik bence. Hırs, entrika, birbirine zarar verme telaşında olan insanlar vardı. Bunlardan uzaklaşmak bence iyi oldu.” (S.G., dördüncü sınıf, erkek öğrenci)

“Pandemi süreci biraz olsun insanların kendilerine dönüp öz eleştiri yapmalarını sağladı. Evet hastalık korkuttu. Ama sakin kalmayı ve kendine dönmeyi de sağladı bence.” (A.B., üçüncü sınıf, kız öğrenci)

“Bu süre zarfında kendimi motive edecek ve iyi hissedecek birçok uğraş buldum ve bu benim psikolojime çok iyi geldi. Bazen dışarıda kalabalıklarda olmak yoruyor ve geriyor. Gerginliklerden uzaklaştık bence.” (K.E., dördüncü sınıf, kız öğrenci)

Pandemi Sürecinde Gençlerin Boş Zamanlarını Değerlendirme Biçimleri ve Zaman Yönetimi

Üniversite gençliğinin boş zaman faaliyetlerine ilişkin yapılmış olan kimi sosyal araştırmalarda, grup çalışmalarının ön plana çıktığı ve üniversite gençliğinin bu grup çalışmaları aracılığıyla sosyalleştiği görülmektedir. Akyüz ve Yaşartürk’ün yapmış olduğu araştırmada gençlerin büyük bir çoğunluğunun, boş zamanlarını arkadaşlarıyla birlikte geçirdiğini, az bir kısmının da yalnız kalarak veya aileleriyle

²² <https://www.haberturk.com>

²³ <https://www.ilo.org>

²⁴ İnce ve Yılmaz, 2021, 162

geçirdiği görülmektedir. Bu noktada boş zaman olgusu, gençlik açısından değerlendirildiğinde, uzam/mekân ve arkadaş çevresiyle etkileşim, iki önemli parametre olarak karşımıza çıkmaktadır. Boş zaman faaliyetleri bireysel ve kitlesel olarak ele alındığında, kısıtlama ve karantina durumlarında bireylerin grup faaliyetlerinin engellendiği, bunun da boş zaman olgusuna yeni bir boyut kazandırdığı söylenebilir.²⁵

Tezcan²⁶, *Gençlik Kültür ve Toplum* adlı çalışmasında Gençlik ve Spor Bakanlığı'nın ortaöğretim gençliğinin boş zaman etkinliğine ilişkin yapmış olduğu verileri şu şekilde aktarır: “Gençler boş zamanlarında spor yapmayı, karşı cinsten arkadaşlarla görüşmeyi, sinema ve tiyatroya gitmeyi, sanatsal ve kültürel etkinliklere katılmayı istemektedirler.” Yine aynı çalışmada gençlerin yapmak isteyip de yapamadıkları boş zaman etkinliklerini ise farklı araştırmalardan derleyerek şu şekilde aktarmıştır. Yabancı dil öğrenmek, spor yapmak, seyahat etmek, bir müzik aleti çalmak.

Pandemi sürecinde gençler, hastalıktan korunmak amacıyla “evde kal” çağrılarını uyararak kamusal alanlardan uzak kaldıkları dönemde rutin yaşamlarını da bir kenara koymak durumunda kalmışlardır. Okula gitmek, arkadaşları ile sosyal etkinliklere katılmak, sinema ve tiyatroya gitmek gibi faaliyetlere pandemi nedeniyle uzunca süre ara vermek zorunda kalan gençler, Tezcan'ın belirttiği gibi yapmak isteyip de yapamadıkları bazı hedeflere yönelerek zamanlarını değerlendirmişlerdir. Bu konuda katılımcılar şunları aktarmışlardır:

“İşaret dili eğitimi almayı çok istiyordum ama üniversiteye hazırlandığım için erteliyordum. Bu eğitimi eve kapandığımız şu günlerde aldım ve bir sertifikam oldu. Benim için oldukça sessiz ve özel bir deneyim oldu. Düzenli olarak TEDx konferanslarını dinledim. Her konferanstan birçok şey aldım. Bu süreçte en çok kendimizle kaldığımızdan bir içe dönüş yaşadım. Benim için en büyük kişisel gelişim buydu.” (B.D., birinci sınıf, kız öğrenci)

“Bolca kitap okuyup dil konusunda kendimi geliştirmeye çalıştım.” (B.A., birinci sınıf, erkek öğrenci)

“Zor zamanlar geçirdik. En az hasarla atlatmak için kendimi geliştirme yönünde çabalarım oldu. Spor yaptım, kitap okudum, bana faydalı olacağını düşündüğüm youtube kanallarından iş yaşamı ve girişimcilik konusunda videolar izledim.” (K.E., dördüncü sınıf, erkek öğrenci)

“İleriye dönük bana meslek hayatında yardımcı olacağını düşündüğüm kurslara online katılarak zamanımı değerlendirdim.” (M.Ç., dördüncü sınıf, erkek öğrenci)

“Online gitar dersi aldım. Müzikle uğraşarak derslerden arta kalan zamanımı değerlendirdim. Hem de psikolojime iyi geldi.” (E.K., dördüncü sınıf, erkek öğrenci)

Çalışma kapsamında gençler, pandemi öncesinde sosyal yaşamın içinde aktif rol aldıklarını (eğitim, sosyal etkinlikler, arkadaş grupları ile geçirilen zaman vb.) belirtirken ani bir değişimle sosyal yaşamlarını yeniden planlama sürecine girdiklerini ve bu durumun “yaşamın ağırlaşmasına” sebep olduğunu ifade etmişlerdir. Onlara göre salgın süreci, “ne yapacaklarını bilemedikleri ve amaçlarının yitime uğradığı bir zaman dilimidir.” Bununla birlikte gençler, hayatın içine katılma yerine “hayatı seyretme ve sorgulama” sürecini daha çok yaşadıklarını ifade etmişlerdir.

Brithis Council'in 2018 yılında Türkiye'de gençler üzerine yaptığı *Next Generation* araştırmasında, gençlerin yaygın olarak günlük vakit geçirme (günde 2 saatten fazla olmak üzere) işlerinin başında %51 ile WhatsApp'da sohbet etmek geldiği, bunu yine %51 ile sosyal medya gönderilerini kontrol etmek yanıtının takip ettiği görülmektedir. Bu oranlara bakıldığında Habitat Derneğinin (2019) yaptığı araştırmanın sonuçlarıyla örtüştüğü görülmektedir. Gençlerin %39'u televizyon izlemekte, kitap, gazete, dergi okumak ise %28 civarında olduğu anlaşılmaktadır. Bilgisayar ve internette oyun oynamak %26, spor yapmak %19, sanat ve kültür faaliyetlerine katılmak ise %13 olarak tespit edilmiştir. Bu oranlar gençlerin dijital alandaki becerilerini ortaya koymakla birlikte çağın teknolojisinin onların uğraşı alanlarını oluşturması bakımından anlamlı olduğunu ortaya koymaktadır.²⁷

²⁵ Akyüz ve Yaşartürk'ten aktaran Değer, 2021, 206

²⁶ Tezcan, 2015, 191

²⁷ Görgün Baran, 2020, 38

Bu bağlamda çalışma kapsamında salgın nedeniyle “evde kal” çağrılarına uyan gençler, teknolojiyi daha fazla kullandıklarını ve zamanlarının büyük bir bölümünü televizyon ile cep telefonu kullanımına ayırdıklarını şu cümlelerle aktarmışlardır:

“Neredeyse 10 saatim televizyon ve telefon karşısında geçti.” (E.K., üçüncü sınıf, kız öğrenci)

“Çoğunlukla arkadaşlarımla cepten görüntülü grup konuşmaları yaptık.” (S.G., ikinci sınıf, erkek öğrenci)

“Yabancı kanallardaki dizilere sardım. Gündüz derslere giriyorum. Akşam da bol bol dizi izliyorum. Başka yapacak bir şey yok çünkü.” (B.A., dördüncü sınıf, erkek öğrenci)

“Zamanım bilgisayar başında geçiyor çoğunlukla. Verimsiz bir zaman geçirdiğimi düşünüyorum. Bana göre bu dönem hayatım için büyük bir kayıp bence.” (B.E., ikinci sınıf, erkek öğrenci)

“Motivasyon eksikliği var. Çok boş zamanımız var ama insanın içinden bir şey yapmak gelmiyor. Evde her gün olmak insanı bunalıma sürüklüyor. O yüzden de boş boş internette 7-8 saat zaman geçiriyorum diyebilirim.” (B.K., birinci sınıf, kız öğrenci)

Pandemi Sürecinin Gençlerin Eğitim Yaşamları Üzerinde Oynadığı Rol

Günümüz bilgi iletişim teknolojilerinin gelişmesi ile anlam kazanan ağ toplumu ya da bilgi toplumu, teknolojik ürünlerinin kullanılması açısından gençlerin ilgisini önemli ölçüde çekmekte ve gençler zamanlarının büyük bir kısmını bu teknolojileri kullanarak geçirmektedir.²⁸

Toplumdaki her yaş grubunun sosyal yaşam alanını kuşatan ve küresel ölçekte bilgi ve iletişim kanallarından gelen haber akışını geniş kitlelerle buluşturan iletişim teknolojileri pandemi sürecinde eğitimin devamlılığı açısından da kritik bir öneme sahip olmuştur. Çocukların ve gençlerin COVID-19 salgını ile örgün eğitim sürecini dijital platformda devam ettirmeleri ve derslerin aksamadan sürdürülmesi yönünde gösterilen çaba hem eğitimcileri hem de öğrencileri çok farklı şekillerde etkilemiştir.

COVID-19 pandemisiyle birlikte, dünya genelinde özellikle insanların toplu olarak bir araya geldikleri ortamlar ve bu ortamlarda sosyal mesafenin sağlanamaması salgının yayılma hızını artırdığı için “evde kal” çağrısını destekleyecek nitelikte çeşitli yasaklar, kısıtlamalar getirilmiştir. Bu kapsamda birçok ülke eğitim sürecine geçici süreyle ara vererek, öğrencilerin uzaktan eğitim almalarını sağlamıştır. UNESCO (United Nations Educational Scientific and Cultural Organization) tarafından 4 Mart 2020 itibariyle öncelikli olarak 22 ülkede okullara ara verildiği açıklanmıştır. Dünya genelindeki bu süreci takiben Türkiye’de de 16 Mart 2020 tarihi itibariyle Millî Eğitim Bakanlığı’na bağlı okullar ve Yüksek Öğretim Kurumu’na bağlı üniversitelerde eğitime geçici süreyle ara verilmiştir. Dünya genelinde olduğu gibi Türkiye’de de kesintiye uğrayan eğitim sürecini devam ettirebilmek için uzaktan eğitim olanakları yapılandırılarak öğrencilerin evlerinden eğitime dahil olmaları sağlanmıştır.²⁹

Gençlerin pandemi sürecine ilişkin deneyimlerinden yola çıkarak yapmış olduğumuz bu çalışmada, eğitimin uzaktan devam ettirilmesinin derse olan motivasyon ve başarı düzeyini ne yönde etkilediği sorusuna verilen cevaplar iki farklı söylemle karşımıza çıkmıştır. Bunlardan biri uzaktan eğitimin olumlu katkılar sağladığı yönündeki görüştür. Bu görüşü savunan gençlere göre “ulaşım sıkıntısını yaşamamak, sınav stresinin en çok yaşandığı okul ortamından uzakta ev içi konfor alanı ile sınava katılmanın sağladığı rahatlık, ders materyallerinin sisteme ilgili öğretim üyesi tarafından yüklenmesinden dolayı dersi tekrar dinleme ve not almanın kolay olması bunlardan bir kaçıdır. Bu görüşü savunan gençler şunları aktarmıştır:

“Uzaktan eğitim, zamanı planlamamız açısından çok iyi oldu bence. Evde derse girdiğimizden okula gitmek için zaman kaybı olmadı ve zamanı daha etkili kullanabildik bence. Hocalar daha çok ilgilenip sorular soruyorlar ve çoğu arkadaşımız derse katılmadığı için sayı az olunca birebir hocaya sorumuzu yöneltip cevabımızı rahatlıkla

²⁸ Görgün Baran ve Çakır, 2016, XVII

²⁹ Zeybekoğlu Akbaş ve Dursun, 2020, 89

alabiliyoruz. Ben gayet memnunum bu sistemden. Hocalar ders materyallerini yüklüyorlar. Tekrar tekrar çalışma imkânımız oluyor.” (A.K., birinci sınıf, erkek öğrenci)

“Uzaktan eğitimin iyi olduğunu düşünüyorum. Çünkü ben okula gittiğimde özellikle sınav zamanları çok stres yaşıyordum. Sınav saatini beklerken arkadaşlarımla gerginliği ister istemez bana da yansıyor. Şimdi en azından çalışma odamda derse girmek, hocaların ders materyallerini indirip özet çıkarmak, sınavı en rahat olduğum kıyafetlerimle ev ortamında yapmak benim açımdan bu dönemin verimli geçmesini sağladı.” (B.C., üçüncü sınıf, kız öğrenci)

“İnternet ortamında interaktif eğitim almak, yeni çağda teknolojik imkanlardan eğitim alanında yararlanmak bence çok faydalı oldu. Çünkü artık dünya teknolojik dönüşüme evrildi. İnternet üzerinden özellikle sınavlar ile ilgili araştırma yapmak, makale okumak, dergi yayınları konusunda bilgi sahibi olmak bence entelektüel yanımızı güçlendirdi.” (C.A., dördüncü sınıf, erkek öğrenci)

“Teknolojiyi kullanmada yetkinliği, farklı koşullara uyum sağlama ve yeni çözümler geliştirebilme becerisini artırdığını düşünüyorum. Dezavantajı ise deneyim eksikliğine yol açması.” (B.Ö., ikinci sınıf, erkek öğrenci)

Uzaktan eğitim, gençler açısından okul masraflarının azalmasını beraberinde getirdiği için bu durum avantaj olarak değerlendirilmiştir. Yemek ve ulaşım masrafları ile ders araç-gereçlerine erişim açısından ailelerinden harçlık istemek durumunda kalmamak gençler açısından online eğitime olumlu bir işlev kazandırmıştır.

Dijitalleşen dünya bireylere sınırsız bir veri tabanı sunarken sosyal yaşamın içine karışma, yaratıcılık ve girişimcilik ruhunu canlı tutma, sahanın içinde sosyal yaşamı deneyimleme, liderlik ve kriz yönetebilme becerisini yaşayarak geliştirme olanaklarını sınırlandırmaktadır. Bu anlamda dijital dünya görece genç nesiller tarafından tüketim boyutu ile kullanılırken analitik düşünme, bilişsel becerileri geliştirme, karmaşık problemleri çözebilme, kültür-sanat etkinliklerine katılma noktasında geri planda kalmasına neden olmaktadır.

Gençlerin dijital yaşamın içinde doğmuş ve teknolojiyi kullanma noktasında pratik becerilerinin olması bir avantaj olarak görülürken bilginin üretildiği alanlardan uzaklaşmaları tartışılması gereken önemli bir sorun olarak görülmektedir. Yapılan bu çalışmada dijital teknolojinin her zamankinden daha fazla kullanıldığı pandemi sürecinde derslerin çevrimiçi olarak internet üzerinden yapılmasının gençler açısından ne tür sonuçlar doğurduğunu anlamaya çalışmıştır. Görüşme kapsamında uzaktan eğitim gençlerin teorik öğrenme sürecine katkı sunarken “derse motive olma, sosyalleşme, mesleki becerileri geliştirme, disiplin sağlama noktasında birtakım sorunların yaşanmasına sebep olduğu” yönünde söylemleri karşımıza çıkarmıştır. Dolayısıyla uzaktan eğitimin olumlu yanlarını vurgulayan gençler kadar sorunsal yanlarına vurgu yapan gençler de vardır. Onlar bu konudaki düşüncelerini şöyle aktarmışlardır:

“Örgün eğitimde, okuduğumuz belliydi. Okula gelmek için belli bir saatimiz ve ders çalışmak için bir sebebimiz vardı. Sanki şu an uzaktan eğitim döneminde çalışsam da bir şekilde geçirim gibi bir düşünce var çoğu arkadaşlarımda ve tabiki bende de.” (E.Ö., dördüncü sınıf, erkek öğrenci).

“Uzaktan eğitime katılım için bir mecburiyet yok. Bu durum devamsızlık yapmamıza, motivasyon düşüklüğü sebebiyle derse istikrarlı bir şekilde katılmamamıza sebep oluyor. Oysa okulda olsak yoklama alındığı için devam mecburiyeti oluyordu. Bir şekilde derse girip hocayı dinliyoruz ve not alıyorduk. Canlı ders bir müddet sonra sıkılmamıza sebep oluyor. Sıkıldığım anda okulda olsa sınıftan çıkamam ama burada canlı dersten çıktığım çok oldu. Bir disiplin olmuyor bana göre.” (D.G., üçüncü sınıf, kız öğrenci)

“Biz birinci sınıfız ve daha ne hocalarımızı ne de arkadaşlarımızı görebildik. Kimse birbirini tanımıyor, grup çalışması yapacak bir etkinliğimiz yok. Bir buçuk yılımız böyle gitti mesela.” (B.S., birinci sınıf, erkek öğrenci)

“Ben bir işveren olsaydım bir öğrencinin laboratuvar dersinin online alıp almadığına muhakkak bakardım ki iş arayacak olan arkadaşlarımızın bu sıkıntıyı yaşayacağına inanıyorum. Duyduğumuza göre, işverenler şu bir buçuk yıllık eğitimi online geçiren öğrencilere biraz daha mesafeli duracaklar.” (B.I., dördüncü sınıf, kız öğrenci)

“Uzaktan eğitimin bana göre hiçbir avantajı yok açıkçası. Tam tersine eğitimin online olması bazen isteksizlik, verimsizlik, özensizlik, dikkat vermede azalmaya yol açtığı için öğrenim sağlama düzeyi düşüyor. Bu da gelecekteki meslek hayatında zorluklarla karşılaşmamıza sebep olacak.” (A.K., ikinci sınıf, kız öğrenci)

“Online eğitimin yararlı olduğunu düşünmüyorum. Çünkü okul ortamı içerisinde bir sınava tabi olurken daha fazla çalışmak zorunda hissediyorduk. Fakat online sınavlar psikolojik olarak sınav hissi yaratmadığı için öğrenme sürecindeki düzeyi ölçme noktasında da yararlı olmuyor.” (B.U., dördüncü sınıf, kız öğrenci)

“Uzaktan eğitimin verimli olduğunu düşünmüyorum. Çünkü canlı derslerde hocalar ve arkadaşlar kamera açmadığı için göz teması olmadan bilgisayarda boş ekrana bakmak beni derse motive etmiyor. Tam tersine dikkatimi odaklayamadığım için derslerden verim alamıyorum.” (A. T., birinci sınıf, kız öğrenci)

“Üniversiteye online eğitimle başlamak istemezdim. Çünkü bu sistem okumuş olduğum bölümün dinamiklerini anlamamı geciktirecek. Bölüm içi kuracağım ilişkileri geciktirecek. Yüz yüze dersler olsaydı arkadaşlarımı, hocalarımı ve bölümü daha yakından tanıyacaktım. Şimdi sanki açık öğretime benzer bir okulda okuyor gibi hissediyorum. Bana göre uzaktan eğitim çalışanlar için okula gitmeden bir avantaj olabilir. Ama benim için eğitim okul çatısı altında olmalı.” (C.Ç., birinci sınıf, erkek öğrenci)

“Uzaktan eğitimin sağlıklı bir sistem olduğunu düşünmüyorum. Herkes kafasına göre takılıyor. Kimi derse geliyor kimi gelmiyor. Sınavlar deseniz bazı hocalar çevrim içi sınav yapıyor. Sınav süresi çok kısıtlı olduğu için endişe ve stres oluyor insan. Sorulara geri dönemiyoruz, süre kısıtlı olduğu için soru üzerine çok düşünemiyoruz. Bence örgün eğitimi yaşamış biri olarak o sisteme geri dönmeli.” (C.Ç., üçüncü sınıf, erkek öğrenci)

2020 Nisan-Mayıs aylarında *Gençler için İnsana Yakışır İşler Küresel İnsiyatifi* ortaklarının yaptığı ‘*Gençlik ve COVID-19 Küresel Anketi*’nin bulgularına göre gençlerin %65’i küresel salgının başlamasından bu yana daha az öğrendiklerini bildirmişlerdir.³⁰

Çalışma kapsamında özellikle örgün eğitimi deneyimleyen gençler, uzaktan eğitimi daha çok disipline olma ve hedef belirleme noktasında yetersiz olması açısından eleştirmişlerdir. Onlara göre, örgün eğitimde yoklama alındığı için derse katılım açısından disiplin sağlarken dersin danışanı ile yüz yüze iletişime geçilmesi derse olan ilgi ve motivasyonu artırmaktadır. Bu nedenle özellikle örgün eğitimi deneyimleyen gençler, öğrenmenin kurumsal bir çatı altında olmasını ve alanı ile ilgili bilgiyi sahada deneyimlemesinin çok büyük katkıları olacağını dile getirmişlerdir. Aksi takdirde bilgisayar ortamında sadece teorik bilgiyi almak gelecekte mesleki çalışmaları için yetersizliklerin de yaşanmasına neden olacaktır. Bununla birlikte onlara göre, “akran grupları ile sosyalleşmek, hayatı deneye yanıla öğrenmek ancak üniversite ortamında mümkün olmaktadır ve bu imkânlardan mahrum kalmak ileride sosyal yaşamda zorluk yaşayacakları anlamına gelmektedir.”

Pandemi sürecinde uzaktan eğitimin ortaya çıkardığı en temel sorunlardan biri de toplumsal eşitsizliklerin doğurduğu sonuçlardır. Her aile aynı sosyal imkânlara sahip olmadığı için, aile üyelerinin kalabalık olduğu ve teknik imkânların yetersiz olduğu hanelerde uzaktan eğitim ve pandeminin olası etkilerini tolere etmek hiç de kolay olmamıştır. Katılımcılardan birkaçı bu durumu şu şekilde özetlemişlerdir:

“Biz gecekonduda yaşıyoruz. Evimiz sobalı. Evin her tarafı ısınmadığı için genelde salonda hep birlikte vakit geçiriyoruz. Dersleri burada dinliyoruz, yemeği burada yiyoruz. Bir de televizyon açık oluyor. Kalın giyinip arka odada sınava girdiğim çok oldu. Okulda olsak böyle sorunlar yaşamayacaktık. Ben şunu çok iyi anladım. Üniversite okuyunca insanın ailesinden ayrı yaşaması gerekiyor. Aile yanında okumak hele de imkânlar sınırlıysa gerçekten çok zor oluyor.” (E.G., ikinci sınıf, erkek öğrenci)

“Çalışma ortamı her zaman uygun değil ve koşullar her zaman istendiği gibi olmuyor. Çünkü elektrik- internet-donanım vb. şeylerin aksaklığı veya eksikliği kesinlikle çok önemli. Örneğin sınav döneminde 3 kişi ve iki bilgisayar bulunduğu için sınav saatleri veya dönemi çakışma olması durumunda çözüm bulmak imkânsız. Bunun yanında aile şartları veya ev ortamı her zaman müsait olmayabilir. Bu durum derslere katılmayı olumsuz etkiliyor. Çünkü aynı ortamda bulunuyorsunuz iyi veya kötü her şey etkileyebiliyor sizi. (A.B., birinci sınıf, erkek öğrenci)

³⁰ <https://www.ilo.org>

Pandemi Sürecinde Aile İçi İlişki Dinamikleri ve Ortak Mekânın Kullanımına Yönelik Sorunlar

Günümüzde yaşanan koronavirüs salgınının makro ölçekte toplumları kurumsal bir değişime zorlarken, mikro ölçekte bireylerin hane içi yaşantısını ve günlük yaşamındaki önceliklerini etkilediği söylenebilir. Gençlerin kentsel yaşamda aileleriyle, sosyal çevreleriyle ve içinde buldukları toplumsal yapıyla yaşadıkları uyumsuzluklar, pandemiyle birlikte daha da belirginleşmeye başlamıştır. Buna ilişkin ILO'nun raporunda, küresel salgının gençler üzerinde orantısız bir etkisinin olduğuna ve salgının gençler arasındaki eşitsizlikleri daha da derinleştirdiğine değinilmiştir. Raporda yeni neslin üretkenlik potansiyelinin azalması tehlikesine de vurgu yapılmıştır.³¹

Salgın birlikte karantina uygulamalarında aile içi birlikte zaman geçirme ön plana çıkarken toplumsal ilişkiler sınırlandırılmıştır. Bu durum yaşlıların, gençlerin ve çocukların gündelik yaşamlarında önemli değişimlere kapı aralamıştır. Özellikle gençlerin, çocukların, eğitimcilerin evden çevrimiçi eğitime katılmaları, esnek çalışma saatleri kapsamında çalışanların evden işlerini sürdürmeleri ve yaşlılara getirilen kısıtlamalarla toplumla temasın minimuma indirilmesi aile fertlerinin özel alana sıkışmalarına sebep olmuştur. Bir tarafta eğitim ve iş hayatı aksamadan sürdürülmeye çalışılırken diğer taraftan kamusal alanlardan uzaklaşarak özel alanda ailenin tüm fertlerinin bir arada uzun süre yaşamak durumunda kalmaları zorlu bir süreci de karşımıza çıkarmıştır. Bu süreç bir anlamda “zaman-birey-mekân sıkışması” dediğimiz bir toplumsal gerçekliğin de tartışılan konular arasına girmesine vesile olmuştur. Psikologlar, psikiyatristler ve tıbbın farklı uzmanlık alanındaki otoriteler ev içi alana sıkışmak zorunda kalan her yaş grubunun ruhsal ve fizyolojik açıdan yaşadığı ve ileride yaşayabilecekleri olasılıklar üzerinde durmuşlardır.

Çalışma kapsamında gençlere göre, “evde izole olmak ve sosyal ortamlardan uzaklaşmak, yakınlarını kaybetme endişesi kaygı ve stres düzeyini yükseltmektedir.” Bununla birlikte sürekli aynı ortamda kalma aile içindeki farklı sorunların da görünürlüğünü artırmıştır.

Pandeminin en yoğun yaşandığı dönemlerde medya kanallarında özellikle haber bültenlerinde uzmanlar tarafından gençlerin dışarıda kalabalık ortamlarda bulunmalarının taşıyıcı olma risklerini artırdığı ve bu yüzden karantina kısıtlamalarının yaşlılara olduğu kadar gençlere de uygulanması gerektiği üzerinde durulmuştur. Akranları ile sosyalleşen, eğitim ve sosyal aktivitelerini toplumsal gruplar içinde sürdüren gençlerin bu süre zarfında sosyal yaşam alanlarından uzaklaşmaları ve özel alana sıkışmaları aile içi ilişkileri de olumsuz açıdan etkilemiştir. Özellikle yapmış olduğumuz araştırma kapsamında gençlerin söylemleri pandemi sürecinin kuşaklararası anlaşmazlıkları daha görünür noktalara taşıdığı yönündedir. Bu konuda araştırmaya katılan gençler yaşadıkları deneyimleri şu şekilde ifade etmişlerdir:

“Karantinanın en başlarında kişisel alanımın ailem tarafından ihlal edildiği zamanlarda çok büyük gerginlik yaşıyordum.” (B.G., dördüncü sınıf, kız öğrenci)

“Aynı ev ve odada saatlerce bir arada oturmak zorunda kaldık. Aile içindeki her zamanki tartışmaları eve kapanma döneminde daha sık yaşadık. Hem ekonomik hem de kişisel tartışmalarımız çok oldu.” (M.S., ikinci sınıf, erkek öğrenci)

“Bence hep bir arada aynı ortamı uzun süre paylaşmaktan dolayı insanların birbirine tahammülü azaldı. Kardeşlerimle, anne-babamla çok fikir ayrılıkları ve çatışmalar yaşadık. Bu açıdan çok zor geçti. Eskiden okula ya da arkadaşlarımızla buluşmaya gittiğimiz için deşarj olup geliyorduk. Ama böyle sürekli aynı ortamda her gün aynı kişilerle bir arada olmak bir süre sonra birbirimize batmaya başlamamıza sebep oldu.” (Z.T., dördüncü sınıf, erkek öğrenci)

Salgın sürecinde özellikle kalabalık ailelerde eğitim ve yaşam alanının kısıtlı bir mekân üzerinden sürdürülmesi gençlerin ders çalışma, derse adapte olma konusunda sorun yaşamalarına sebep olmuştur. Toplum Gönüllüleri Vakfı³²'nin 2020 yılında Türkiye'nin 73 farklı ilinden 607 genç katılımcı ile yaptıkları “*Koronavirüs Pandemi Süreci ve Gençlerin İhtiyaçları Araştırması*” kapsamında araştırmaya katılan %92'si aileleri ile yaşayan gençlerin %53'ünün yaşadıkları yerlerde kendilerine ait bir odalarının

³¹ Akt. Değer, 2021, 204

³² <https://www.tog.org.tr>

bulunmamasını eğitimden aldıkları verimi düşüren etkenlerden biri olarak gördüklerini dile getirilmişlerdir.

Gençler üzerine yapmış olduğumuz bu çalışmada da kalabalık ailelerde gençlerin eğitimlerini sürdürürken yaşadıkları sorunlar sıklıkla dile getirilmiştir. Bu konuda katılımcılar şunları aktarmışlardır:

“Ev içinde kalabalık ailelerle bana göre ders dinlemek de ders çalışmak da zor. Bir de evde ev işleri çoğunlukla bana kaldı. Ders çalışma açısından verimli olabileceğim bir ortam yoktu. Ev işleri ve dersler arasında sıkışıp kaldığımı hissettim çoğu zaman.” (E.T., birinci sınıf, kız öğrenci)

“Ailemle aynı ortamda bulunduğum için ister istemez ders çalışmamam, telefonla meşgul olmam ya da ne bileyim odamın dağınık olması her şey gözlerine batıyordu. Bu da anne-babamla anlaşmazlıklar yaşamama sebep oldu. Sürekli evde olmak ve her gün aynı şeyleri aynı insanlarla yapmaktan bunalıma girdim resmen.” (B.G., üçüncü sınıf, erkek öğrenci)

“Sanki okulu bitirdim de iki senedir işsizmişim gibi geliyor. Ailem de bana bu duyguyu hissettirdi. Fazlalık gibi yani.” (A.Y., dördüncü sınıf, erkek öğrenci)

“Pandemi sürecinde de ailemle çok uzun süreli birlikte vakit geçirdiğimiz için birbirimizin kusurlarını daha çok gördük. O yüzden sık sık çatışmalar yaşadık.” (H.B., ikinci sınıf, erkek öğrenci)

“Evdekilerle çok çatışma yaşadım. Eve misafir çağırıyorlardı ve çok gürültü oluyordu. Ders çalışmama ve kendime vakit ayırmama izin vermiyorlardı bu şekilde. Korona döneminde eve misafir almaları bana göre yanlıştı. Ama onlar bunu doğru bir şey olarak görüyorlardı. Bu konuda çok çatışma yaşadım.” (B.B., birinci sınıf, kız öğrenci)

Pandemi sürecinin önemli çıktılarında biri de ev içi sorumlulukların çoğunlukla kız çocuklarının/kadınların görevleri olarak değerlendirilip iş yükünün erkeklere oranla kadınlarda daha fazla olmasıdır. Araştırma bulgularına baktığımızda kadın katılımcıların ev içi sorumluluklar ile eğitim ya da iş hayatını birlikte yürütmek zorunda kalmaları sürecin sancılı geçmesine sebep olmuştur. Özellikle kalabalık nüfusun olduğu ailelerde bu durum daha çok sorumluluk anlamına gelmektedir.

COVID-19 salgını tüm toplumsal kurumları olduğu gibi aileyi de yapı, işlev ve roller bağlamında derinden etkilemiştir. “Evde Kal” çağrısını desteklemek amacıyla hayata geçirilen uzaktan eğitim ve evden çalışma uygulamaları ailelerin gündelik yaşamlarını ciddi anlamda değişikliğe uğratmıştır. Konuya özellikle Türkiye özelinde ve kadınların aile içinde sergilediği roller kapsamında baktığımızda, COVID-19 salgınıyla birlikte özellikle kadınların çok zorlayıcı ve yorucu bir süreci deneyimlemek zorunda kaldıkları gözlenmiştir. Toplumsal cinsiyet rolleri bağlamında ev işleri ve çocukların bakımından sorumlu olan annelerin özel alanlarındaki ev içi rollerinin, çocuklarının uzaktan eğitimleri kapsamında dersleri, ödevleri ve etkinlikleriyle ilgilenmeleri, normal rutinlerinde temizlikçi, bakıcı ya da aile büyüklerinden yardım alabildikleri ev işlerini tek başlarına yapmak zorunda kalmaları, daha fazla ve dikkatli bir şekilde hijyen sağlama çabaları gibi yeni pratiklerle ciddi oranda arttığı görülmektedir.³³

Yapmış olduğumuz araştırma kapsamında da ev içi sorumlulukların pandemi sürecinde daha çok anne ve kız çocuklarına kaldığı, baba ve erkek çocukların ise daha az sorumluluk aldıkları bilgisine ulaşılmıştır. Kadın katılımcılar salgın sürecinde cinsiyete ilişkin eşitsiz rol dağılımını şu cümlelerle aktarmışlardır:

“Açıkçası mutfakta çok zaman geçiriyorum diyebilirim. Çünkü yedi kişilik bir aileyiz. Yemekleri hazırlamak ve sofrayı toplamak, bulaşıkları makinaya yerleştirmek bana ait ve çok zaman alıyor. Bir de ev büyük ve genel olarak temizliği ile ben ilgileniyorum. Onun dışında küçük yeğenim var evde, anne ve babası çalıştığı için onunla da ilgilenmek durumunda kalıyorum. (A.K., ikinci sınıf, kız öğrenci)

“Annem ve babam boşandılar. Biz üç kardeşiz. Kardeşler arasında tartışma olduğunda annem baş edemiyor. Ne yapsın o da çok bunaldı. Herkes evde sürekli yemek istiyor, bulaşık çok çıkıyor ve evin içine tıklandık. Aynı ortamda uzun süre birlikte olmak hepimizi olumsuz etkiledi. Özellikle annemle çok sorun yaşadık. Ben de elimden geldiğince ev işleri yaptım. Bu durumda en rahatı babamdı. Çünkü çocukların sorumluluğu anneme kalmıştı.” (S.D., dördüncü sınıf, kız öğrenci)

³³ Zeybekoğlu Akbaş ve Dursun, 2020, 89

“Annem-babam çalıştığı için yemek yapmak, evi temizlemek benim görevim. Artan zamanda dersleri sonradan kayıtlardan dinleyip çalışıyorum.” (B.K., birinci sınıf, kız öğrenci)

Toplumsal sınıf eşitsizliklerinin bir yansıması olan yaşanan konutun yapısı da aile içi ilişki dinamiklerini olumsuz yönde etkilemektedir. Salgın sürecinde ev içinde de sosyal mesafenin korunması, dışarıyla bağlantısı olan kişilerin evdekilere hastalık bulaştırmamak için izole olmaları yönündeki uzmanların söylemleri dar bir mekânsal alana sıkışan evlerdeki gerçeklikle örtüşmemektedir. Katılımcı gençlerden birkaçı şunları aktarmıştır:

“Tek oda sıcak olduğu için aileme uymak zorundaydım. Aynı odayı paylaştığımız için onlara göre hareket etmek zorundaydım.” (M.S., birinci sınıf, erkek öğrenci)

“Kardeşler olarak kendimize ait odamız yok. Köyde kaldığımız için kışın sadece salonda soba yanıyor. O yüzden bir arada salonda yemek yedik, ders çalıştık ve yine aynı yerde uyumak zorunda kaldık.” (K.A., birinci sınıf, kız öğrenci)

“Kalabalık bir ortamda çalışıyordum. İşten döndükten sonra anne-babamın yanında maskeyle dolaşmak durumunda kaldığım çok oldu.” (E.Ç., dördüncü sınıf, kız öğrenci)

Pandemi Süreci ile Başetme Yöntemleri

Sanayileşme ve kentleşme sürecinden önce, gencin sosyalleşmesinde birincil rol oynayan aile kurumu, teknolojik gelişmelere paralel olarak değişen toplumsal yapı, toplumsal kurum ve ilişkilerle yerini ikincil kurumlara bırakmıştır. Değişen toplumsal kurumlardan eğitim ve bununla birlikte ele alabileceğimiz arkadaş (akran) grubu, gencin daha geniş toplumsal sisteme ve toplumsal ilişkilere hazırlanma sürecinde en önemli rolü üstlenmeye başlamıştır. Gencin sosyalleşmesinde sanayileşmeden sonra uzmanlaşmaya başlayan kurumların önemine değinen Firth, toplumların karmaşıklaşmasıyla birlikte bu kurumların toplumsal yapının korunması ve gencin aile dışındaki sosyalleşmesi üzerindeki önemini vurgular. Bu noktada akran grupları gencin aile hayatının dışına çıkmasının ilk basamağında destekleyici rol oynarken, akran grubu faaliyetleri de gençlerin sosyal yaşamının merkezi olup, gençlerin davranışlarında temel referans noktası haline gelir.³⁴

Bu bağlamda, gençlerin kendini ifade etme, aidiyet duygularını geliştirme noktasında sosyal mecralara katılımı önem arz etmektedir. Toplumun diğer katmanlarını olduğu kadar gençleri de ortak mekânsal alanlardan uzaklaştıran salgın süreci arkadaşlık ilişkilerini ve eğitimin sosyalleştirme işlevini geri planda bırakmıştır. Bu dönemde her yaş grubunda olduğu gibi yeni normale uyum sağlamak zorunda kalan gençlerden önemli bir kısmı baş etme yolu olarak arkadaşlarıyla farklı kanallardan iletişime geçmişlerdir. Bu konuda katılımcılar şunları aktarmışlardır:

“Ben bu dönemde baş etme yöntemi olarak sürekli teknolojik araçları kullandım. Telefonla arkadaşarımla Skype üzerinden görüşmeler yaparak ileride ne yapabiliriz tarzından konuşmalar yaptık. Onlarla konuşmak bana iyi geliyordu. Neredeyse on saat internet ve telefon başında geçti diyebilirim.” (B.Ş., dördüncü sınıf, erkek öğrenci)

“Tek başına bu korku ve endişe dolu günlerle baş etmek zor. O yüzden arkadaşarımla iletişim kurarak, daha çok whatsapp görüşmeleri ile dertleşerek korkularımı atlatmaya çalıştım.” (E.K., üçüncü sınıf, kız öğrenci)

“Arkadaşarımla buluşup sosyalleşemediğim için çok yalnız hissettim. Onlarla görüntülü konuşarak bir nebze de olsa yalnızlığım azaldı.” (E.K., üçüncü sınıf, kız öğrenci)

Her kuşak tarihsel ve toplumsal sürecin belli bir döneminde yaşadığı için o döneme özgü ortak yaşam olanaklarına ve deneyimine sahiptir.³⁵ Pandemi sürecinde gençler de alışık olmadıkları farklı bir yaşam pratiği (okula gitmemek, arkadaşarımla görüşmemek, tiyatro-sinema gibi etkinliklerden uzak kalmak vb.) ile yüzleşmek durumunda kalmışlardır. Salgınlara ilişkin bilgileri sadece tarih okumalarına dayanan gençler için bu süreç her açıdan oldukça zorlayıcı olmakla birlikte yeni normale uyum süreci de zaman almıştır.

³⁴ Poyraz, Zorlu, Şahin, Arkan, 2003, 9

³⁵ Alptekin, 2012, 83

Bu noktada aynı kuşaktan bireylerin salgına ilişkin ortak sorun yaşamaları, Beck³⁶'in ifade ettiği gibi “endişe ortaklığı ve bu ortaklığın doğurduğu dayanışma” biçimini karşımıza çıkarmıştır. Endişenin doğurduğu duygu durumu gençlerin birbirlerine destek olmalarına ve yalnızlıklarını paylaşarak hafifletmeye çalışmalarına sebep olmuştur. Bu konuda katılımcılardan bir kısmı şunları aktarmıştır:

“Başa çıkmak çok zor oldu. Sadece herkesin aynı durumda olduğunu, yapabileceğimiz bir şey olmadığını düşündüm. Bu şekilde kendime moral verdim, bu şekilde başa çıktım.” (E.K., birinci sınıf, kız öğrenci)

“Pandemi tüm insanlığın sorunu. Sadece ben değil bütün arkadaşlarımla eğitimi, sosyal yaşamı aksadı. Bu yüzden bu konuda arkadaşlarımla konuşarak birbirimize moral olduk. Çünkü mesele hepimizi aynı ölçüde ilgilendiriyor.” (E.E., ikinci sınıf, erkek öğrenci)

Çalışmaya katılan bazı gençler bu dönemi kendileri açısından “kayıp yıllar” olarak değerlendirmişlerdir. “Pandeminin etkilerini en az hasarla nasıl atlatabilirim” sorusunu kendilerine sorduklarında gençler farklı yol ve yöntemlerle tanıştıklarını şu ifadelerle aktarmışlardır:

“Mutsuzken bile bu dönemi nasıl daha iyi hale getiririm diye sürekli bir arayış içinde oldum. Daha çok okudum, mesleğimle ilgili çevrimiçi kurslara katılarak çok kendimle baş başa kalmamaya, kendimi dinlememeye özen gösterdim. Aksi takdirde duygusal çöküntü yaşayacaktım.” (D.Ş., ikinci sınıf, kız öğrenci)

“Genellikle spor yaparak, özellikle kimsenin olmadığı yerlerde yürüyüş yaparak kendimi iyi hissetmeye çalıştım.” (M.A., dördüncü sınıf, kız öğrenci)

“Videolardan meditasyon izleyip bunlarla endişelerimi atlatmaya çalıştım (S.U., üçüncü sınıf, kız öğrenci)

“Stresle baş edebilmek için farklı uğraşlar ararken ata binme hevesim vardı. Bununla ilgili eğitim aldım. Açık havada yapabileceğim bir aktivite olması açısından bana çok iyi geldi.” (D.K., birinci sınıf, kız öğrenci)

“Değişik yemek tarifleri deneyerek ortaya bir şeyler koymak ve ailemin de bunları lezzetli bulması benim en güzel baş etme yöntemimdi. Bununla mutlu oluyordum yani.” (Z.A., ikinci sınıf, kız öğrenci)

“Spor ve müzik benim kafamı dağıtıyor. Spor yaparken bana iyi geliyor, iyi şeyler düşünüyorum ve kendimi mutlu hissediyorum.” (C.K., üçüncü sınıf, erkek öğrenci)

Çalışmada pandeminin etkileri ile baş edemediğini belirten katılımcılara da rastlanmıştır. Bu konuda katılımcılardan birkaçı şunları aktarmışlardır:

“Aslında pandeminin etkileri ile baş edemediğimi düşünmüyorum. Yalnızlık ve endişelerimle baş etmek için sürekli uyuyorum.” (H.Ç., birinci sınıf, erkek öğrenci)

“Kendimi çok amaçsız ve umutsuz hissettiğim için bol bol uyudum ve yemek yedim.” (S.T., birinci sınıf, kız öğrenci)

Çalışmada gençler her ne kadar aile ile farklı düzeylerde çatışmalar yaşasalar da ailelerinin kendileri için en büyük destek ve dayanma gücü olduğunu ifade etmişlerdir. Yani bir anlamda aile ile vakit geçirmek, onlarla sohbet etmek katılımcılardan bazıları için pandemi ile en güzel baş etme yöntemidir.

Pandemi Süreci ve Gençlerin Gelecek Beklentileri

Çalışma kapsamında gençler pandemi sürecinin yarattığı kriz ortamının ileride çalışma hayatlarını olumsuz etkileyeceği yönünde karamsar bir tablo ortaya koymuşlardır. Özellikle uygulamalı bölümlerde okuyan son sınıf öğrencileri mesleklerini pratiğe dönüştürecek deneyimlerden uzak kaldıkları için iş hayatında bocalayacaklarını ve işverenlerin dijital eğitimle mezun olan gençlere sıcak bakmayacaklarını şu sözlerle dile getirmişlerdir:

“Gelecekle ilgili mesleğimiz, yaşamımızı planlamamız konusunda umutsuzluklar yaşadım. Okullar açılrsa diye çok bekledim ama açılmadı. Beklentilerimin gerçekleşmemesi beni endişelendirdi. Hayatımız uzun süre böyle mi gidecek diye endişe duydum.” (K.G., birinci sınıf, kız öğrenci)

³⁶ Beck, 2011, 72

“Okula gidip bölümüm gereği adliyelerde daha aktif olmak istemişim. Sosyal çevremi genişletmek istemişim. O yüzden gelecekte mesleğimi uygulama konusunda geriden başlayacağım. Pandeminin bitmesi zaman alacağı için adliye gibi kalabalık ortamlara bir süre girmek de bu koşullarda zor görünüyor.” (A.Ç., birinci sınıf, erkek öğrenci)

“Pandemi zamanında sanki sadece tek amacımız bağımsızlığımızı güçlendirmek, hasta olmadan yaşamaya çalışmak ve sürekli yemek gibi bir algı yaratıldı. Oysaki bu süreç gelecekte yapacaklarımız, planlarımız, beklentilerimizi ne yönde etkileyecek, bu konuda ne tür önlemler alınmalı kısmı hiç konuşulmadı. Zaten gelecek ile ilgili plan yapacak bir psikolojimiz ve durumumuz da kalmadı.” (B.G., dördüncü sınıf, erkek öğrenci)

Memleketinden ve ailesinden ayrı bir kentte öğrenim gören üniversite gencinin akademik başarı sağlamanın yanı sıra kendi kendine denetim ve bağımsızlığa uyum sağlamanın gerekmektedir. Sorumluluk bilincinin arttığı üniversite yaşamında düşüncelerini, duygularını ve ihtiyaçlarını sağlıklı bir şekilde başkalarına aktarabilen, kendi haklarını savunabilen, saygı ve empati içerisinde iletişim kurabilen bir genç olabilmek, kişisel gelişim ve özgün bir kimlik inşası için çok önemlidir. Üniversitenin toplumun farklı kesimlerinden gelen birçok öğrenciyi barındırması, kimlik geliştirme çabasına yönelik oluşturulan küçük bir toplum kurgusunda staj yapmaya benzetilebilir.³⁷

Bu çerçeveden yaklaştığımızda araştırma kapsamında üniversite gençliğinin gelecekte beklenenleri, “üniversitenin kendi yaşamlarına katma değer sağlamanın, mesleki yaşama adım atmadan önce sosyal ve duygusal açıdan daha rasyonel davranmayı öğrenebilmeleri ve farklı deneyimler kazanarak bakış açılarını değiştirebilmeleri” şeklinde sıralanmaktadır. Onlara göre, “üniversite yıllarının yarısının okul ortamından uzak geçmesi ve eğitim hayatına döndüklerinde ise bir süre adapte olma süreciyle geçirecekleri için bu durum geleceklerini olumsuz yönde etkileyeceği” yönündedir. Bu konuda gençler şunları aktarmışlardır:

“Meslek hayatımda başarılı olamama konusunda endişelerim var. Koronavirüs dönemine denk gelmemiz bizim için çok büyük bir şanssızlıktı. Çok şey öğrenemedim. Sanki bir buçuk yılım boşa gitti. Bu şekilde mezun olmak istemezdim. Mesela bir mezuniyet hikâyem olmalıydı. Arkadaşlarımla mezuniyet fotoğrafım, hatıram olmalıydı. Bana göre hayatımda 1,5 yıl kayıp yıl olacak. Herkesin ileride bakacağı bir mezuniyet fotoğrafı vardır ya olmayacak mesela. Kötü yani. Motivasyonsuz geçen koca 1,5 yıl. O yüzden gelecekle ilgili çok büyük beklentim yok.” (B.S., dördüncü sınıf, kız öğrenci).

“Gelecekte meslek konusunda endişeleniyorum. Bir de tam bu yaşlarımı gezmeye arkadaşlarımla vakit geçirmeye ayırmak istiyordum hiçbiri olmadı ve daha ne kadar süreceğini bilmediğim için kaygılıyım. Kazandığım üniversiteyi henüz görememek bile üzücü bence. Sosyalleşmek yerine içe kapanmaya başladım sanki.” (A.T., birinci sınıf, erkek öğrenci)

Salgının gençlerin duygusal dünyalarında yarattığı hasar ve gençlerin eğitim, iş olanakları açısından ileride yaşayacakları olası sorunlar geleceğe ilişkin karamsar bir tablo çizmelerine sebep olmuştur. Bu yüzden görüşme yaptığımız gençler geleceğe ilişkin belirsizliğin hem kendilerini hem de ailelerini endişeye sürüklediğini şu cümlelerle ifade etmişlerdir:

“Pandemide gelecekle ilgili umudum kalmadı. Herşeyi oluruna bıraktım. Ölürsekte ölürüz diyorum artık.” (A.C., üçüncü sınıf, erkek öğrenci)

“Geleceğin nasıl olacağını artık kestiremez oldum. Çünkü her gün her şey değişiyor. İyi yönde beklentilerim kaybolmaya başladı. Artık yaşayıp göreceğiz.” (E.K., ikinci sınıf, kız öğrenci)

“Ben umut etmeyi bıraktım. Hayatımız birden alt üst oldu. Yapmak isteyip de artık yapamayacağımı düşündüğüm o kadar çok şey var ki. Artık anı yaşayacağım, yapacak bir şey yok.” (H.Ç., ikinci sınıf, erkek öğrenci)

“Geleceğin ne getireceği konusunda ailelerimiz ve bizler hiçbir şey bilmiyoruz. Bu bilinmezlik endişelendiriyor tabi ki.” (E.E., dördüncü sınıf, erkek öğrenci)

“Bir tarafta sağlığımızı riskte diğer tarafta eğitim hayatımızı eksik kaldı. Anne babamız bizim gelecekte iş bulabilme noktasında sıkıntı yaşayacağımızı söylüyor sürekli.” (E.T., dördüncü sınıf, kız öğrenci)

³⁷ Alptekin, 2012, 87

Sonuç

Pandemi süreci ve bu sürece ilişkin alınan tedbirler çerçevesinde toplumun farklı yaş katmanlarında olduğu gibi gençler de salgının etkilerini birçok alanda deneyimlemek durumunda kalmışlardır. 2020 yılının Mart ayından itibaren eğitime bir süre ara verilmiş ve gençlerin belirli zaman dilimlerinde sokağa çıkmaları kısıtlanmış, kamusal alanlardaki etkinliklere katılamamış, uzaktan eğitim sürecine dahil olmuştur. Bu durum gençleri, virüsün ölümcül risk taşıması noktasında aile ve yakın sosyal çevresine karşı daha temkinli olmaya davet ederken, gelecekteki olası riskler konusunda “tedirginlik” ve “belirsizlik” gibi duyguların yaşanmasına sebep olmuştur.

Bireysel ve toplumsal yaşam pratiklerimizi farklı açılardan dönüştüren bu süreç “yeni normal” olarak değerlendirilen bir döneme de kapı aralamıştır. Eğitimin okul yerine uzaktan erişimle evde yapılması, tiyatro-sinema gibi sosyal etkinliklerin seyircisiz icra edilmesi, kongre gibi katılımcı gruplarıyla gerçekleştirilen etkinliklerin dijital platforma taşınarak uluslararası katılımlar da dahil olmak üzere çevrimiçi yapılması, sosyal etkinliklere ara verilmesi, iş yerlerinin kapanması nedeniyle işsizlik oranlarının artması gibi daha birçok alanda değişim salgının yaşamımız üzerindeki etkilerini gösteren örneklerdir.

Gençlik araştırmaları bünyesinde salgın sürecinin yansımalarına baktığımız bu çalışmada, gençlerin etkilendikleri en temel unsurun eğitim alanında yaşanan sorunlar olduğu göze çarpmaktadır. Araştırma bulgularına göre disipline olma ve motivasyon sağlama noktasında uzaktan eğitimin teorik bilgiden öteye geçmediği için yetersiz kaldığı yönündedir. Onların ifadeleriyle “teorik bilgiye ulaşmak kolay olurken teorik bilgiyi sahayla birleştirerek alanda deneyimlemek bu süreçte mümkün olmamıştır.” Bu durum katılımcılara göre ileride mesleki sınavlara hazırlanırken ve iş başvurularında önemli bir açığın gün yüzüne çıkmasına sebep olacaktır. Yaşanan bu süreç gelecek kaygıları olan gençlerin mevcut kaygılarını ve belirsizliği daha da artırmıştır. O yüzden çalışmaya katılan gençler, pandemi döneminde farklı arayışlara (yurt dışında dil eğitimi almak, yurt dışına çalışmak için gitmek, e-ticaretle uğraşmak, sosyal medyada içerik üreticisi olmak gibi) yöneldiklerini belirtmişlerdir.

Araştırma bulgularına göre, örgün eğitimi deneyimleyen gençler, okul çatısı altında yapılan eğitimin aynı zamanda sosyal ilişkileri pekiştirdiği ve mesleki tecrübe kazandırdığı için daha anlamlı olduğu yönünde görüş belirtmişlerdir. Üniversite yaşamına çevrimiçi eğitimle başlayan gençler ise iki yıla yakın süreci üniversite dışında geçirdikleri için eğitime başlayacakları zaman üniversite yaşamına adapte olma konusunda bocalama yaşayacaklarını ve alışma sürecini tamamladıklarında ise okulun bitmek üzere olacağını söylerken kendileri için “üniversite yaşamının kısa bir deneyim” olarak kalacağını ifade etmişlerdir.

Çalışma kapsamında gençler, uzunca bir süre sosyal yaşam alanlarından uzak kaldıkları için kendilerine ve topluma yabancılaştıklarını, yalnızlaştıklarını belirtmişlerdir. Görüşme yaptığımız gençlerin bir kısmı evde online derslere girmek, ev içinde zaman geçirmek için farklı meşguliyetler edindiklerini, bu durumun bir süre sonra dışarı ile olan bağlarını azalttığını ifade etmişlerdir. Uzun süreli evde kalmak onlara göre, “bezginlik ve boş vermişlik” gibi duygu durumlarına sebep olmuş ve kısıtlamalar kalktıktan sonra da evden çıkmak istemediklerini belirtmişlerdir. Çünkü onlar için dışarıya maskeyle çıkmak, kapalı ortamlara girememek, hastalığın hala risk unsuru olarak devam etmesi, hastalığı yakınlarına bulaştırma endişesi “dışarıyı daha yorucu hale” getirmektedir.

Pandemi döneminde okudukları şehre ve üniversiteye gidemeyen gençlerin aileleri ile tam zamanlı vakit geçirmeleri, ortak mekânda uzun süre kalma mecburiyetleri ebeveynleri ve kardeşleri ile olan sorunları daha görünür hale getirmiştir. Gençlerin ifadelerine göre, kuşaklararası çatışma pandemi sürecinde “duygusal yorgunluğa” neden olmuştur.

Gençler, toplumun geleceğini daha iyi noktalara taşıyacak bireyler olarak salgının yarattığı hasarların bir an önce iyileştirilmesini talep etmektedirler. Onlara göre fiziki ve ruhsal olarak ne kadar sağlıklı bir nesil yaratılırsa toplumda o ölçüde sağlıklı olur. Özellikle aile yakınlarını koronavirüs nedeniyle kaybeden, ailesinden salgın sebebiyle işini kaybeden, gelecekteki umutlarını yitirdiklerini belirten gençler kendi seslerini topluma duyurmak istemektedirler. Gençler pandeminin başlarında sıkı tedbirlerin alındığı dönemlerde “evde kal” çağrılarını nedeniyle kendilerini eve hapsettiklerini, kimseye

sorunlarını anlatamadıkları için zor günler geçirdiklerini belirtmişlerdir. Onlara göre böyle bir çalışma, bir nebze olsa yaşadıkları zor zamanları ve deneyimlerini aktarmak açısından önemli bir fırsat olmuştur.

Kaynakça

- Alptekin, D. (2012). *Toplumsal Aidiyet ve Gençlik*. İstanbul: Nobel.
- Bayhan, V. (2015). Türkiye’de Sosyolojinin 100. Yılı, *Sosyoloji Konferansları*, 52 (2015/2), 355-390.
- Beck, U. (2011). *Risk Toplumu: Başka Bir Modernliğe Doğru*. K. Özdoğan ve B. Doğan (Çev.), İstanbul: İthaki Yayınları.
- Beşirli, H. (2013). *Gençlik Sosyolojisi Politik Toplumsallaşma ve Gençlik*. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Burcu, E. (1997). *Çıracık ve Kalfa Gençlik Alt Kültür Grubu Hakkında*
- Burcu, E. (1998). *Gençlik Teorilerinin Sınıflandırılmasına İlişkin Bir Çalışma*. *Sosyoloji Araştırmaları Dergisi*, 1 (1-2), 105-136.
- Burcu, E. (2015). *Çiçeklerin Kaderi: Türkiye’de Kadınların Erken Evliliği Üzerine Nitel Bir Çalışma*, *Bilgi Dergisi*, 73, 63-98.
- Değer, F. (2021). *Gençlik ve Boş Zaman İlişkisinin Salgın Dönemindeki Görünümü*. Berfin Varışlı ve Nurgün Oktik (Ed.), *Yaşam Evrelerini Anlamak içinde* (s. 195-207), Ankara: Pegem.
- Görgün Baran, A. (2013). *Genç ve Gençlik: Sosyolojik Bakış*. *Gençlik Araştırmaları Dergisi*, 1 (1), 6-25.
- Görgün Baran, A., Çakır, M. (Ed.) (2016). *Inter-disipliner Yaklaşımda Gençliğin Umudu Toplumun Beklentileri*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi.
- Görgün, Baran, A. (2020). *Dijital Aktivizm ve Gençlik*. Aylin Görgün Baran, Oya Hazer ve Serhat Öztürk (Ed.), *Gençlik ve Dijital Çağ içinde* (s. 36-47), Ankara: Hacettepe Üniversitesi Gençlik Araştırmaları ve Uygulama Merkezi.
- Gülsoy, S., Kahya, Y. (2021). *Arkadaşlık ve Gençlik Sosyolojisi*. Berfin Varışlı ve Nurgün Oktik (Ed.), *Yaşam Evrelerini Anlamak içinde* (s. 169-189), Ankara: Pegem.
- Gür, B.S., Dalmış, İ., Kırmızıdağ, N., Çelik, Z., Boz, N. (2012). *Türkiye’nin Gençlik Profili*. Ankara: SETA.
- İnce, M. ve Yılmaz, M. (2021). *COVID-19 Salgını sürecinde Türkiye’de Değişen Toplumsal Etkileşimler Üzerine Bir Araştırma*. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi*, (11), 160-186.
- Lüküslü, D. (2015). *Türkiye’de “Gençlik Miti” 1980 Sonrası Türkiye Gençliği*. İstanbul: İletişim.
- Marshall, G. (1999). *Sosyoloji Sözlüğü*. O. Akınbay ve D. Kömürcü (Çev.), Ankara: Bilim ve Sanat.
- Neuman, L. W. (2017). *Toplumsal Araştırma Yöntemleri Nicel ve Nitel Yaklaşımlar Cilt II*, Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Poyraz, T., Zorlu, A., Şahin, B., Arıkan, G. (2003). *Üniversite Gençliğinin Güncel Sorunlara Bakışı: H.Ü. Sosyoloji Bölümü Öğrencileri Örneği*, 20 (1), 1-32.
- Tezcan, M. (2015). *Gençlik, Kültür ve Toplum*. Ankara: Anı.
- Tuncay, S. (2000). *Türkiye’de Gençlik Sorunlarının Psikolojik Boyutu*. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1 (1), 231-257.
- Yazıcı, E. (2003). *Türk Üniversite Gençliği Araştırması Üniversite Gençliğinin Sosyo-Kültürel Profili*. Ankara: Gazi Üniversitesi.
- Yıldırım, A., Şimşek, H. (2011). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayınları.
- Zeybekoğlu Akbaş, Ö., Durdun, C. (2020). *Koronavirüs (COVID-19) Pandemisi Sürecinde Özel Alanına Kamusal Alanı Sığdıran Çalışan Anneler*. *Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 7 (5), 78-94.

İnternet Kaynakları

<https://www.tog.org.tr>. “Koronavirüs Pandemi Süreci ve Gençlerin İhtiyaçları Araştırması”, Erişim: 20.04.2021.

<https://www.ilo.org/ankara/areas-of-work/covid-19>. “Gençlik ve COVID-19: İşler, Eğitim, Haklar ve Ruhsal Sağlık Üzerinde Etkileri”, Erişim: 12.12.2021.

<https://www.haberturk.com>. “Koronavirüsün Gençlik Üzerindeki Etkisi’ Araştırıldı” (2021, 16 Ocak). Sağlık, Erişim: 20.03.2021.